

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23909
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

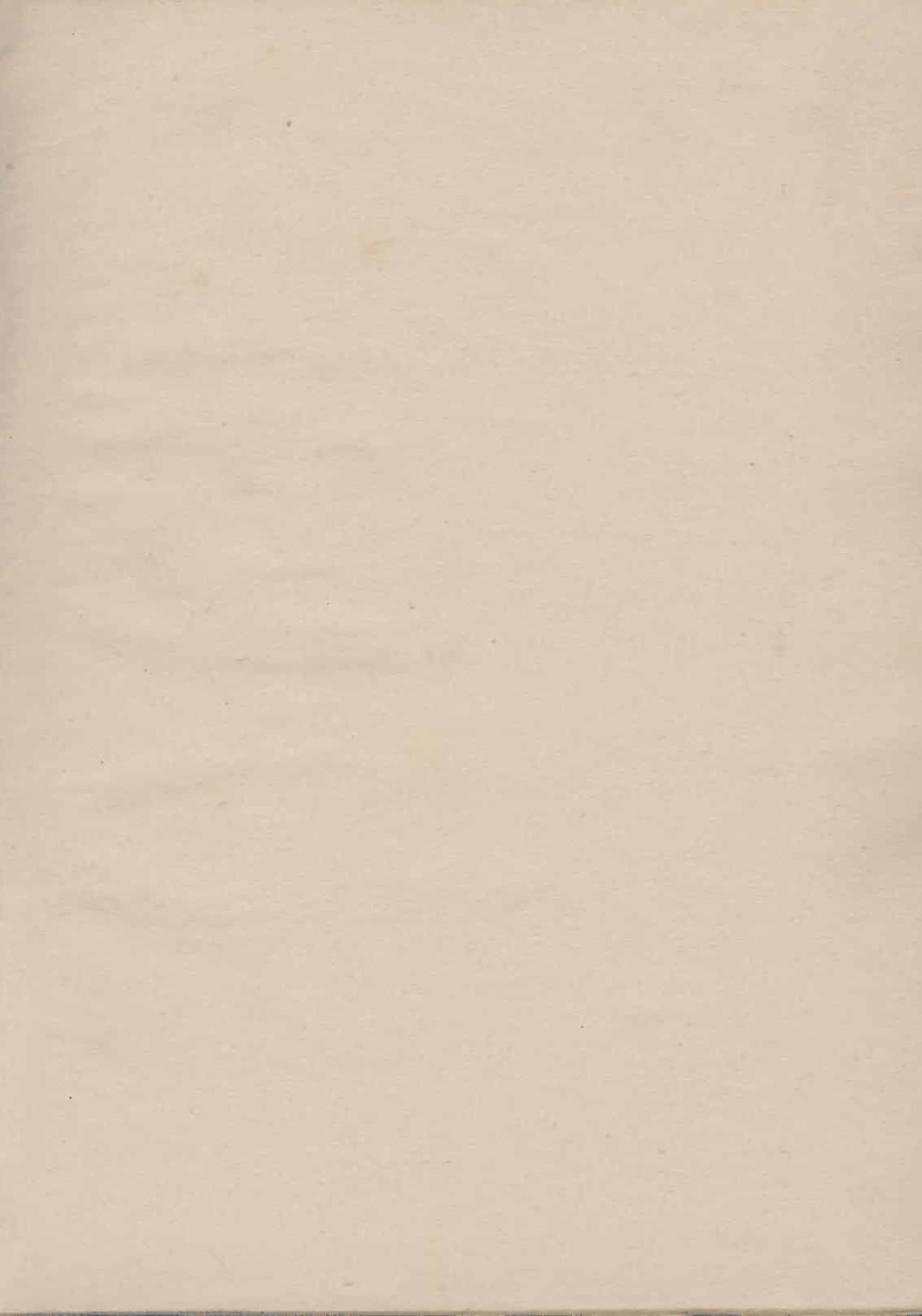
Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	47
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

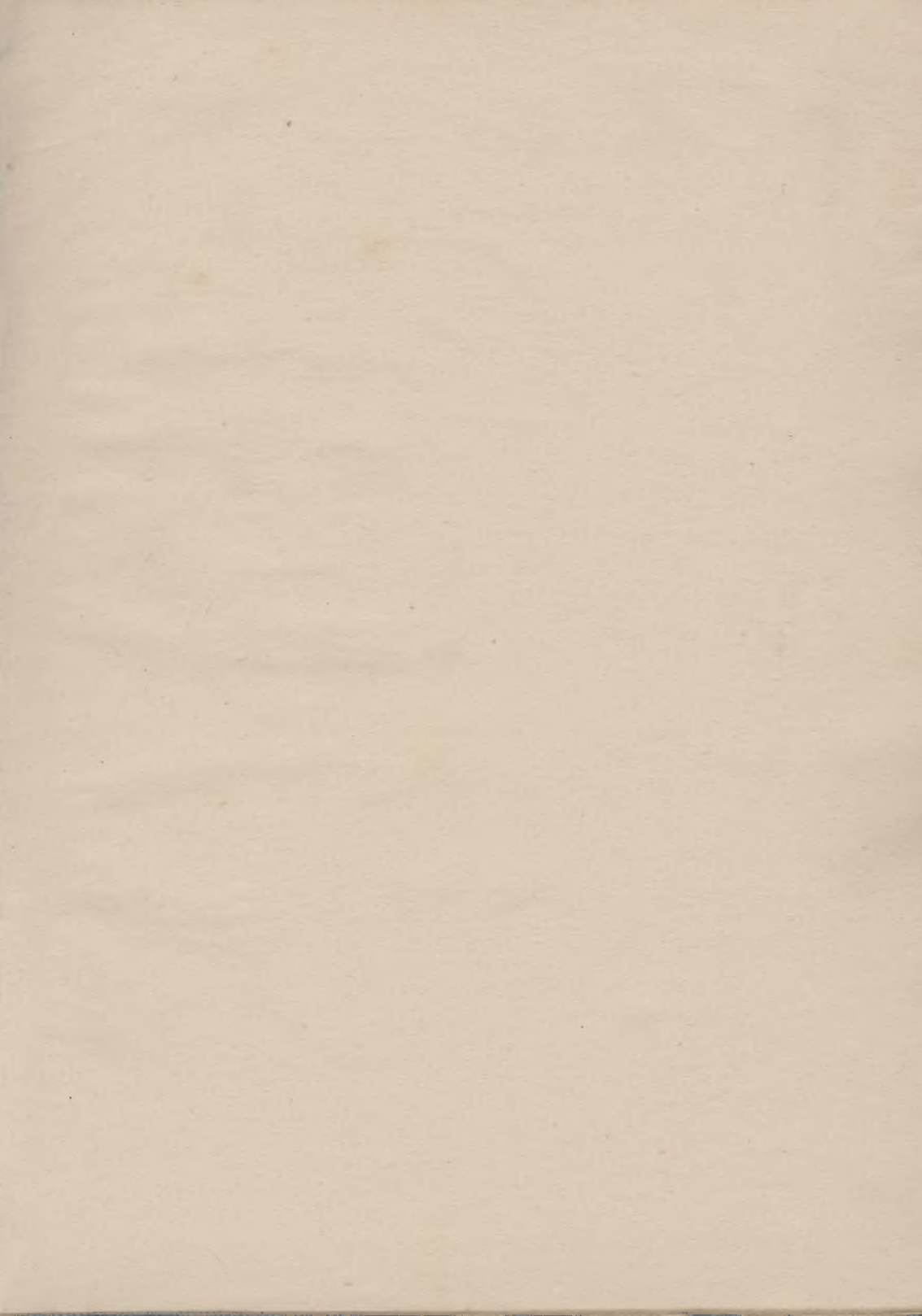

VOL. 47

EARTH
TO
EFFECT

earth ५ । I पृथिवी RV, etc —

पृथ्वी RV, etc — भूमि ६ RV, etc,

भूमिका Kāv, Kathās, etc —

अवनी R, Pañcat — क्षिति ६ Mn,

MBh, R, etc — वसुधा, वसुधातलम्

Kāv, Kathās, वसुधारिणी MBh,

वसुधरा, वसुमती — मेदिनी T Aṣṭ,

MBh, etc — विश्वम्भरा Kāv, Rājāt,

etc — धरिणी Var, Kāv, Pur —

धरा Mn, MBh, Kāv, etc — धरणी

MBh, Kāv, Pur — मही RV, etc —

— उनी RV 1.46.2, 2.4.7, Śak,

Mn, etc — क्षोणी R1.42.23, Bhp

5.18 & 8.6.2, क्षोणी † Bhp 4.

21.35 — कु † Āryabh,

Var Br S, Var Br, Bhp 6.1.

1 II अचला, अचलकीला — अदिति f

Naigh — आद्रिकीला L — अनन्ता —

अन्ता L — आब्धिद्वीपा L —

आब्धि वस्त्रा L — अम्बरस्थली L —

अण्विनेमि f Dais — अवानि f

Naigh, R, Pañcat, etc — अविष्ठा L

— अव्यथिषी W. — आद्या L —

इड् RV, VS [Sāy] — इडा, इका MBH

— इडा, इका Sāy — इडिका L —

इन्द्रजडमभा AV 12.1.6 — इरा L —

— इलागोलम् L — इलिका L —

उदधिमेरवला BHP — उरुची † RV

7.35.3 — उररा Bālar, Sārāṅg,

etc — उर्वा — लृ म L — एधिनि

† L, मेदिनी — एवः VS 15.4,

5 (Mahidh) — ओ † L —

कान्ता L — कालिनी L — काश्यपी

MBh 8. 3164, Hear — काश्यपी देवी

Hariv 10645 — कुम्भिनी Gal —

कृषि f MBh 5. 2563, कृषिम् —

कैले f L — कैलिशुषि f W —

क्रोडकान्ता L — क्षम् f RV, AV, VS,

ŚBr 6 — क्षमा Var Br S, Pañcat,

etc — क्षा Naigh 1.1, Nir 2.2,

Sāy — शान्ता L — शोमन् न RV

शितिमण्डलम् W — शैली BHP. 3.

14.3 & 24.42 — शमा R 3.35.63,

BHP, Ragh, Bhartr, etc —

खगवती L — खण्डिनी L — खलः

(खलम् १ अध्यादि) L — गह्वरी

Gal — गालु म Naigh — गान्ता

Naigh 1.1 — गिरिकर्णिका L —

— गिरिस्तनी L — गु युं, गो —

गौरी L — गोत्रा L — गोत्रकीला L

अचलकीला — उमा Naigh 1.1 —

गौ. m L — टा L — चतुरन्ता

(in comp) — जगत n SBh, Mn,

etc, जगती f 2j Up, Prasn Up,

Mn 1.100, MBh, etc — जगतीमध्यम्

Bham 2.218 — जगद्योनि m W —

जगद्धा L — जीवधानी BHP 3.13.30

— जीवा L — ज्या L — ताविषी

Ugh, Sch, ताविषी L — ज्योदशक्षीप-

वती MBH 3.3.52 & 134.20 —

दक्षा L — देहिनी L — द्वीपवती L —

~~धराधारा~~ L, धराधिपः

MBH, धरापति Mn, Das — धार्त्री

Var, MBH, Mariv, etc — धारणी

Gal — धारिणी L — धारमितृ †

L — धृत्वरी L — धेनु † (metaph)

MBh 13. 3165 — नरलोकः —

नराधारा L — निश्चला L — नृल

m L — नृलोकः MBh, Hariv, etc

— पङ्क्तिः † (also पङ्क्ति m c and

in comp) L — पद्मः L — पद्मम् L

— पर्वताधारा L — पर्वतकीर्ति Gal

— पांसुला — पुरीषम् RV — पूषन् म

L — बलजा L — बीजसू L —

भरण्डः L — भनिन्नम् RV 7.35.9

— भुवनम् rarely भुवनः RV, etc

— भूगोलः Kāv, Pañcar, Bhp —

भूतलम् MBh, Pañcat, Ragh, Kathās

— भूतधरा L, भूतधानी Kāv,

भूतधारिणी Mālav — भूति f Ait Br

(Sāy) (= भूमि) — भूमन् RV,

AV — भूतमातृका Gal — भूतसाधनी A

— भूर VS, etc — भूरिज् f L —

भूर्णि f Un 4.52 — भूर्लोकः MBh,

Pur, etc — भूर्लोक — भूर्लोक

Kathās, MārkaP — मधुजा L —

मध्यलोकः — मध्यमलोकः — मनुजलोकः

MBh — मत्तः Un 3.86, Sch —

मत्स्यः L — मत्स्यभुवनम् śak,

मत्स्यमण्डलम् Bālar — महाकान्ता L

— महास्थली L — माहि f (in comp)

L, = मही — मातृ f RV — माधवी

(also with देवी) R — मेवादिक्कणिका

L — मौलि mf L, also मौली —

योग्या L — रक्तधाम् m L — रत्नप्रभा

Prasannar, Sinhās — रत्नप्रभा

Sūryapṛ — रत्नवली Mariv —

रत्नसू † L, रत्नसूति † Rājāt —

रत्नाकरमेखला Dās — रसा Kāv —

रसालम् Suleh — रिप † RV 3.5.

5, 10.79.3 (Sāv) — रूप †

RV (Sāv) — रोदरा R, Meat —

रोद रोदरा † † — नाते † L. —

नसुदा MBh — नरुधातालम् Kāv,

Rathas - वाराही W — नासुरा L —

विपुला L — विष्णुगन्धा — विष्णुधारिणी

L — विष्णुभरि f Dharmajarm —

विष्णुसहा W — विष्णा L — व्योमस्थली

L — शाखती L — शिलीन्धी L —

शिलाधारा L — श्यामा Gul — समुद्रकाञ्ची

L — समुद्रनेमि f समुद्रनेमी MBh —

समुद्रमेखला L — समुद्ररशना L —

समुद्रवसना L — समुद्रान्ता MBh —

समुद्राम्बरा L — सपञ्चता L — सर्वसहा

MW — सर्वसहा Kāv, Māc — सहयोग

धातु m Buddh — सहा L —

सहुरि f Wj 2.73, Sch — सागरनेमी

f ४ सागरनेमी L — सागरमेरुना

L — सागराम्बरा Sinhās —

सार ५: (f c f आ) — सुधा Gāl —

सुरभि † L, सुरभी — स्थगणा L —

स्थाया L — स्थिति † BHP — स्थिरा L

— स्नसू † RV — हरिप्रिया (only L)

— हला L — हिरण्यदा L — हेमा L.

any animal living in the earth

भूमिशायः Mn anything but earth

अभूमि † Kātyāṣṇa an Apsaras

who walks or lives on the earth

विनिर्गतमस्य f Kathās 17.34

arisen on the earth भूमिजात MBh

at the place of earth इतिहासम्

RV, AV bearing the earth धरणीधर

mfn become earth भूमिभूत

mfn being in earth - pits

विनिर्गतं mf (अ०) न TS, Sch

being in the earth भूमिष्ठ mfn

Kāty Śr, MBh, Hariv, etc —

पार्श्वे न mf (इ अ आ) न. RV, etc

— क्षम्य mfn RV 2. 14. 11 & 7.

46.2 being in the earth (said

of fire) पृथिव्य mfn RV, TS, VS.

being on earth धरणिस्थ mfn

MW — भूगत mfn MarkP —

भौमिक mf (इ) न. Mn 5. 142,

गोदा मफु VP being under the

earth गामा-र मफु VS 16. 857

belonging to the earth गामा मफु

RV 'a bolt of the earth'

गोदा (3): L 'born from the earth'

गोदा: L' — गोदा मफु (Mikidh)

RV 4. 40. 5 'bringing forth

seed 'earth' गोदा L the

circumference of the earth

भूपरिधि m Sūryas.

coming from the earth I I

पार्थिव mf (ई or आ) n RV, etc

— औम mf (ई) n VS, etc.

I II औनर mfu sis 16.27.

condition of the earth

पृथिवीत्वम् Sarvad—पृथिवीत्वम्

TS, TBz.

consisting of earth । I भूमिमय

mf (इ) न — भौम mf (इ) न

Pañcar Bz, Kāty Śr, MBh, etc.

। II महीमय mf (इ) न Yājñ,

MBh, etc.

consisting of good earth

सुक्ष्म mf (आ) न VS (Sch)

consisting of seven Dvīpas

(the earth) सप्तद्वीप mf (आ) १

MBh, Hariv, Śak, etc

सप्तद्वीपवत् mfn Nris Up, Pur;

Sinhās consisting of the whole

earth सानिशोम mfn ŚBr, etc

containing particles of earth

लोपह्वल mfn Suse containing

the whole earth सविप्रतीकम्

mf (३) म Heat the diameter

of the earth सूर्यः Sūryas

a division of the earth (said .

to be north of the Himalaya

mountains) निनरानः dwelling

in the earth सूक्ष्म म् R

dwelling place of distressed

people (the earth) लम्प्रायन म्

(इ) न VS 5.9 (तिरुवायन TSI)

(fig) the earth (a dappled cow)

पृथ्वी f RV, MBh earth and heaven

पृथिवीद्याना nom du RV earth

(as a substance) मही Mn 7.70

— भू f Mn, MBh, etc the

earth as Aditi सुरावनि f

MārkP the earth (as an element)

पृथ्वी RV, etc — विश्वः Bhp the

earth (as constituting one of the

3 worlds and therefore a symbolical

name

* for the number 'one' ॐ ॥

Mn, MBh, etc the earth (as

the depository of oblations)

हविर्धानम् AV the earth (as the

milk-cow of kings). गो f

Mn 4.12, MBh, R, etc 'earth-

ball' भूगोलः Kāv, Pañcar, Bhp.

'earth-hearer' I I पृथिवीभृत्

m Śiś — धराधरः MBh, Bhp

धराणिधरः VP. ~~धराणिधृत्~~ m

Hariv. I II धराणीधृत् m Hariv,

धराणीधृः — धराभृत् m MBh —

धातुभृत m L — धात्रीधरः Var —

पृथ्वीभृत m Subh — पृथ्विधरः

W — भूधर mfn R — महीधर mfn

Hariv.

'earth-lister' भूरफोटः L 'earth-

bond' धरणीबन्धः Bālar 4.77,

धराबन्धः Bālar 7.46.

'earth-born' । I पृथ्वीजः A —

पार्थिवी Ragh — धराणिजः Das —

क्षितिज mfn Suse. — मेदिनीजः

Var Bh. S.

I II द्वाचर mfn — कुसु म L

— द-माजः — पांसुजम्, पांसुभवम्,

पांसुक्षारम् L — महीज mfn MBh.

'earth-chief.' भूमीन्द्रः L.

'earth-circle' I II भूमण्डलम्

Cān, Pur, Kathās, etc.

+ II भूचक्रम् W — भूवृत्तम् MW.

the earth compared to a ship

महिमया (with नौ) BHP the earth

considered as a tortoise

swimming on the waters कूर्मः

'earth - conquering' पृथिवीजय

mfn v. l. पृथिवीजय 'earth -

crow ' भूनामः L earth -

daughter ' भुजा L 'earth's

dew ' लोकप्रसारः L earth -

dominion पृथिवीराज्यम् Kathās

— पृथ्वीराज्यम् Kathās 'earth -

drum ' भूमिदुन्दुभि म TS, Br,

etc.

earth: dust I वसुधारेण म

MBh, Megh.

I II गोधूति Dīp, गोधूतिका

Romakas — महीरजस m Markl.

'earth-enjoying' शनमाभुज m W

'earth-filling' पृथिवीय m AV

'earth-fixed' भूपदः L 'earth-

flooding' धरणीपूरः, धरणीपूलः

L — पृथिवीय m, Kāth,

Āp Śr 'earth-giving' पृथिवीददा

† Kārand 'earth-god'

क्षोणी देवः — भूसुरः Bhp Dās

भूमिदेवः Mn, MBh, etc 'earth-

god (i.e. a Brāhman) क्षितिदेवः

Bhp 3. 1. 12, क्षितिसुरः

'earth-grass' भूरुणः L

earth-grower महीरुहः MBh,

Kāv, etc — जगतीरुह m

Kir 6.2, जगतीरुह: MBh —

भूरुह m Prabh, Cand, etc,

भूरुह: Susr, Bhp — पृथिवीरुह:

Hariv 'earth glowing'

धरणीरुह: R — भूमिरुह: Svapnac

भूमिरुह m (Gīt), भूमिरुह:

(Heat) 'earth-guardian'

भूमिपालः (if f आ) MBh, R,

Sūtra, etc — पृथिवीपरिपालकः

MārkaP, पृथिवीपालः MBh, Kāv,

पृथिवीपालकः MārkaP — भूपालः

Kāv, Hit, Kathās, etc earth-

guardian (N. of Kṛishṇa)

वसुधापरिपालकः Pañcat

'earth-hair' भूकेशः (only L)

'earth-heap' धिष्णियः; =

धिष्ण्य 'earth-holder' धारिणीधरः

Kir 'earth-increasing' भूमिवधनः

भूमिवधनम् L 'earth-Indra'

भूमिपुत्रं दैतः Ragh — भूशक्रः L

— महीमधवन् m Naish, Rājāt

'earth-leader' वसुधानायकः

Kautukas, वसुधापालि m Hariv,

Kālid.

earth-enjoyer । I पृथिवीभुज

m Vikr, Rājat — पृथ्वीभुज

m Bālar, Inscr — धराभुज

m Rājat — उर्वारभुज m

Prasannar.

। II जगतीभुज m Rājat.

'earth-lord' । I पृथिवीपति m

TBz, Mn, etc — पृथ्वीपति m

Prab, Kathās — भूमिनाथ: Vet,

भूमिप: Mn, MBh, etc, भूमिपति

m Kaus, Golih, MBh, etc,

भूमिपति m Un, Sch.

I II क्षोणीपति m क्षोणीपाल:

Prasannar 7. 63 — क्षोणीपति

m Kathās VC 92 — क्षोणीरमण:

Vasant — इमापति m Rajat

5.59 (युं) ग्रह 1.4, शमेशः

Var Bh S 19.2 — गोत्रेशः

गोपति m L — चतुरन्तेशः

Ragh 10.86, (चतुर्विंशति Sch)

— जगतीपति m MBh 1.3,

R 1, Bhf 5, जगतीमह m R 2.

103.17 — धरणीधरः L —

धराधनः Rājat 7.337, धरापति

म Das, धराधिप म MBh

पृथिवीशः Mārki, पृथिवीवरः R,

Mārki — भूभर म Rājat

महीनाथः Pañcat — earth lord

(lit. earth Indra) महीन्द्रः

earth lord.

महीपति म (महीपतित्वम्) MBh,

MBh, etc. — मेदिनीपति म

Rājat, मेदिनीशः Sārāṅg P

समुद्रनेमीपाल m समुद्रनेमीश्वरः

MBh.

'earth - lover' पृथिवीभुजङ्गः

Mārk P.

'earth - moon' । I पृथिवीचन्द्रः

Rājat.

I II महीचन्द्रः Col --- महीमाहिकांशु

m Naish.

the earth of human beings etc

मैतः Mn, MBh, etc 'earth-obj'

मैतुः W 'the earth -

personified' तः (according

to the Brāhman.s) TS 6, ŚBr

3.6, Kāth, etc the earth

(personified as the wife of

Dhruva) ध्रुवी MBh, R, Bhp,

-etc an earth-pit विष्णु: TS,

Sch 'earth-poison' भूगिरि L

'earth-^{possessor} possessions' भूभुज m

MBh, Kām, Kathās, etc - -

भूमिभुज m Kāv, Rājat-

'earth-ⁿ protection' भूपावना

A.

'earth-protector' I I क्षितिपः

Swiss, Pañcat, Sak, Ragh,

क्षितिपालः Var Br S, Ragh 2. 7,

Bhatt, Caurap, Prabh.

I II क्षपावत्, क्षपावत् m RV

1. 70. 3 & 10. 29. 1, 3. 55. 17,

7. 10. 5 & 8. 71. 2 — क्षितिपाल

m Nal, R, Ragh, Kathās —

क्षोणीपातः Prasannar 7.63 —

क्षमापः Rājat 5.314 & 4572

क्षमापति m Rājat 5.59 (ifc)

Git 1.4 — गोपातः Pañcat —

जगतीपातः MBh 8.530, Hil-2.

11.8 — गृहोन्मपातः BhP.

earth raised as the foundation

of the building नमः, नमः

MBh, Kāv, etc the earth

regarded as a world पृथिवी-

लोकाः SBz the earth regarded

as one of the elements पृथिवी

Prab, Suss the earth

represented in gold शुभ्रवर्ण-

मैदिनी Cat "earth-rooted"

पृथिवीमूलः L — रूपदः L

earth-ruler महीक्षित-म् Mn,

MBh, etc earth उप पृथिवीरसः

L 'earth-section' भूमिरवण्डः,

भूमिरवण्डम् 'earth-smoke'

गोधूमः (generally गोधूमाः m pl)

VS, TBz 1, SBz 5. 12. 14,

ŚāṅkhŚr, Mn, etc.

'earth-son' । I भूमिपुत्रः

Suryas — सूर्यः Var.,

Mricch — मृच्छः Suryas, Var.

I II दशलिखः VarBz, Ganit.

'earth-sphere' धरणीमण्डलम्

Pāṇi. the earth (supposed to

be produced from the marrow

of Madhu and Kaitabha)

॥ दत्तमेव जा L.

† नाम

'earth - supporter' । I क्षितिधरः

Kum 7.94, Bhartṛ — क्षितिभृत्

m Vikṛ, Ritus, Kir — पृथ्वीधरः

Naish — भूमिधरः R, Kum —

भूमिभृत् m Rājat, Kathās

अवनीभृत् m Naish.

। II कुधरः L, कुध्रः gana

मूलं विभुजादि, कुभृत् m —

शमाभृत म Kāv - गोभृत म

१ संकलादि W — जगतीधरः R

3. 68. 45 - भूभृति म Rajat

— भूभृत म MBh, Var, Kum,

etc — मेदिनीधरः Bhām

पृथिवीतलम् MBh, Kāv, etc —

जगतीतलम् Sārvad 3. 217.

the earth (the quality of odour

residing in earth गन्धवती L

— गन्धमातृ f L 'earth-tremor'

महीकम्पः Var BrS — जगतीचरः

MBh 12.6970 an earthwork

वपुः, वपुम् MBh, Kāv, etc.

an earth-worm । I यमकीटः L

मृत्कीरः L — वषाञ्चू f वषाञ्ची

I II कुसु म L — गडु म L,

गडुक, गडुक — गगः L —

दीप्तरसः L — भूमिस्तु म L —

महीलता L — रत्नजन्तुकः L —

वैराटः W — शकुलदनी W.

enjoying the earth काश्मिरीभुज

m Rājat 1.45 existing on

the earth भूगत म्भु MarkP

extending to the 7 oceans

(the earth). मल्लसमुद्रान्त

mf (आ) n R.

fallen to the earth | I

भूपलित mf VP.

I II भूमिग mf Bandh =

भूमिगत — भूमिगत mf.

MānŚ, Mn.

formed from the earth भूमय

mf (इ) न formed of earth

पृथिवीमय mf (इ) न SBr

a Gaṅgā below the earth

गङ्गा Hariv 12782 - Ghrita

of the earth. गोधृतम् L the

globe of the earth भूमिः

Var Yogay going on the earth

भूचर mf (आ) ॥ MBh, Hariv,

Pañcat, etc — जमसा mf

(Nir 12.43) RV 7.39.3

good earth. मृत्तना, मृत्सा Pan.

5.4.40 — मृदिनी L the great

earth. महापृथिवी Sāṃkhya (pr

'growing from the earth'

कुरुहः L 'growing on the

earth उर्वारः having black

earth कृष्णपांशु mfn Gobh

4.7.2 having different

earth - mounds नानादिष्व

mfn SBz having red earth

लोहितपांशु mfn Gobh having

the earth as a share

पृथिविभागा mfn TS having

the earth as ship धरणीयुगः

L having the earth for a

mother (said of herles)

पृथिव्यात् मयि AV having the

earth for its navel कुम्भाभि

m L he becomes earth

भूमित्वम् पृति a heap of earth,

to the right of Vedi on

which the sacrificial vessels

are cleansed माजिलीयः (scil

धिलय) VS, Bz, SRS • here

on earth ' लोके, इह लोके

higher than the earth

पृथिव्युपर म्फु Jaim Up

hole in the earth पातालम्,

rarely m, ife f आ) MBh

'the Indra of the earth'

पृथिवीशक्तः L — पृथिवीन्द्रः A

— भूलोकसुरनामकः Rājat

an inhabitant of the earth

शितिरपुत्रा m Ragh 8.80 the

inhabited earth as divided

into 3 portions (the first-

2 continents and half of

the ^{third} ~~third~~ त्रिरवुड Sate 10.

318, 14.309 inhabiting the

earth भूचर f (आ) न मरु,

Hariv, Pañcat, etc, भूचरः

a kind of an earth-worm

(bhu-nāga) क्षितिजः L —

क्षितिजन्तु m L a kind of .p,

earth-worm क्षितिनागः L, = 'S,

क्षितिजन्तु living in the earth

भूमिशय mfn living on the

earth. भूस्थित mfn Bandh =

| भूस्थ.

'lord of the earth' ^I अवनीपाल

m Kathās.

| II उर्वीशः, ~~उर्वीशः~~ उर्वीश्वरः BHP,

Kathās -- कुपाल m Var Br S,

Rājat - मध्यलोकैडा: L.

lying in the earth भूमिषु म्फु

Kāty Śr, MBh, Hariv, etc

lying on the earth भूमिष्व म्फु.

made of earth. II भूमि म्फु

(इ) न Pañcar Br, Kāty Śr,

MBh, etc — भूमिमय म्फु

(इ) न.

made of earth । II माहेय mf

(इ) न MBh.

a mystical name of the earth

प्रियदत्ता MBh not to be born

on the earth २ with इह न

MBh 'ocean-clothed' the

earth उदधिवस्त्रा L of a

behaviour similar to that of

the earth 'क्षिति वृत्तिमत' mfn

BhP 4.16.7 of the earth

औव mfn (इ) n Var Br. S.

on the earth I I अधिक्षिति

Naish.

I II क्षमा gana स्वरसाय —

क्षमया instr RV, VS 33.92,

= क्षमा.

'one who possesses the earth'

क्षितिभुज् m Bharta, Sante's,

Prab, Rajat one whose

residence is on the earth

इहस्थान मfn 'opening the

earth' गोदारणम् L owning the

whole earth' सर्वभूमि मfn

Ait Be a particular kind of

earth रड्.दायकः L — रड्.नामकम्,

रड्.नायकम् L — शोधिका L,

= कन्कषु — विरड्.म् L,

~~अथ~~ कड्.यु a piece of earth

मृदु f Mn 5. 136 a pin of

the earth युकीलः L possessing

the earth भूमि L produced

from earth भूमिसंभव म्फु MW.

produced from the earth I I

भूमिज mfn Suisse — भूमि

mf (इ) न VS, etc — भूमि

mf (इ) न.

produced in the earth

क्षितिज mfn Suisse produced

on the earth भूमिसम्भवं mfn

MW — भूमिजात mfn MBh

'protector of the earth'

अवनीपालः Bhp reaching the

earth. जमायत mfn RV 8. 68.

3 the regions of the earth

पार्थिवानि म pl RV.

relating to earth. I पार्थिव

mfn (इ or आ) म RV, etc—

ओम mfn (इ) म VS, etc.

I II और्व mfn (इ) न Var Bz S -

और्व mfn sis 16.27.

relating to the whole earth

सावभौम mfn SBz, etc

remaining on the earth

भूमिष्ठ mfn Kāty Śr, MBh,

Hariv, etc rooting up the

earth. भूदार: KāśīKh ruler

of the earth? कुवलयेशः Rajat

4.372 ruling over the whole

earth सावशोम म्फ सिर,

etc sleeping on the earth

धराशाय म्फ (इ) न Mn 6.26

'the son of the earth' कुजः

Var Bids — आननेयः standing

below on the earth कुधः स्थ

mfn Kath Up 1. 28 standing

on the earth भूमि^ठ ~~म~~ mfn

Kāty Śr, mBh, Hariv, etc

standing on the face of the

earth भूतल + च मfn MW.

the state of the earth IT

पृथिवीतलम् Sarvad-भूमितलम्

Tāndya Br, Maitr Up.

I II पृथिवित्वम् TS, TBh.

staying on earth धरणीस्थ

my MW the surface of the

earth धरणीतलम् touching

the earth रजःस्पृश my Kathā

the whole earth I सर्वभूमि f

Pāṇ 5.1.41, & अनुवैलिकादि.

I II क्षमामण्डलम् Prabh —

सप्तद्वीप (ibc) Pur ———

सप्तद्वीपवती BHP — सर्वमही W.

whose house is the earth (said

of dead person) भूमिगृह mfn

AV the wide earth उर्वर RV

1. 46. 2. 2. 4. 7, Śak; Mn, etc

the world of death i.e. the

earth. मरः Ait Up.

13864

earthen ^{adj} | I पाथिन f (ई or आ)

RV, etc.

1 II पृथिवीमय f (ई) ऽBh —

महीमय f (ई) युवजन्, MBh, etc —

माहेय f (ई) MBh.

2 I मृत्तिका VS, etc, (ibc also

मृत्तिक) — मृद् f VS, etc.

2 II मृदा ऽvet Up.

alkaline earth क्षारशोष्ण L,

= वज्रक्षार being in the earth

मृदगः Kāw black earth

कृष्णमृद f L — कृष्णमृत्तिका

Bhpr earth and water

मृत्तमानि n pl earth (as a

material) वसुधा R.

a fragrant earth । II कंसोदभा

L — सातकम् L — साती L —

साती L a kind of black earth

कोलवाकम् Npr.

a kind of earth I II

कोलपातकम् L — पुतकम् L —

रक्तकोलम् L — रेचकम् L —

रेचनम् L. v

a kind of earth brought from

the mountains काश्मीरः L

a kind of fragrant earth

काशी L — काच्छी L —

कालिका L — पपीती L —

पानिती L — मृत्तिका, मृत्सा L —

मृत्सना L — मृद f L —

मृदाह्वया L — सुरापट्टा, सुरापट्टम

L a lump of earth ~~सुरापट्टा~~

रसिधारणपिण्डः Kauś made of
earth मृन्मय mf (इ) न RV,
 etc, मृन्मयक mfn Heat

a medicinal earth कसः शुषः

Suśr powdered earth

मृत्तिका-चूर्णम् L seven earths
collected from 7 places and
used in certain solemn rites.

सप्तमृत्तिका: f pl MW a small

clod of earth मृत्कणः Kāv

Sūrat earth सौराष्ट्रमृत्तिका

MW.

2 I मार्तिक f (इ) MānŚr, Car

मृन्मय f (इ) RV, etc, मृन्मयक Heat

2 II लोष्टमय f (इ) Mn 8. 289.

an earthen earthen vessel I I

मृत्पात्रम् MaitrS — मृन्मय with
or ई scil पात्र.

I II पार्थिवः L.

an earthen ware I मृद भाण्डम्

— कौत्सालकम् Pān. 4. 3. 118.

I II मर्द्धि f L.

burning (of earthen ware)

पाठः ŚrS, Mn, MBh, etc

a particular earthenware

vessel मृत्सनाभाण्डकम् ।

(to steal) so that only an

earthen vessel is left

मृदभाण्डानशेषम् Das.

earthly ^{adj} । I पार्थिव f (ई or

आ) RV, etc — भौम f (ई)

VS, etc.

I II औम्य VP.

not earthly I I अपार्थिव

Ragh.

I II अरेणु RV 1. 56. 3.

earthly and heavenly beings

साशनानशने n du RV.

earthly ^{adj}

I I पार्थिव f (ई ०२ आ)

RV, etc — औम f (ई) ~~Pāṇini~~

Pañcar Br, Kāty Śr, MBh, etc.

an earthy substance.

पार्थिवम् Hariv, Suśr (v. l.

पार्थिवि).

earthiness | I भूमित्वम्

Tāndya Br, Maitr Up —

पृथिवीत्वम् Sarvad.

earthquake ≈ II भूकम्पः AdbhBḥ, Yājñ,

Var — भूमिचलः Kauś, Gobh, MBh, R,

भूमिचलनम् Kauś, PārGḥ, Mn — क्षितिकम्पः

MBh 7.7867, R 6.30.30, VarBḥS 5.21.

32, क्षितिचलनम् VarBḥS.

II कम्पः — कम्पनम् MBh 5.7239 —

निर्घातः (ifc † आ) Gaṇṭ, Mn, MBh, etc

— पृथिवीकम्पः MBh — भूमिकम्पः Gaṇṭ, MBh,

R, Var — भूमिकम्पनम् MBh, R, Hariv —

भूप्रकम्पः (itc f आ) Var — भूमिप्रचलः Ap —

महीकम्पः VarBds.

accompanied with earthquake

सकम्पन mtn MBh (= सविद्युत् mtn

Nīlak).

ease n - II भनायासः — सुरवम् — हेला

(ife t आ) Kāv, Kathās, etc — लघवम्

Mn, Yājñ, Suśr.

I II अविपद् t — प्रतिष्ठा (ife t आ) MBh

Kāv — प्रस्तावः L, हेला — लघुता Suśr,

Ritus, लघुत्वम् SvetUp, Suśr, लघुभावः

Cat — वरिवस् n RV, VS, TS — वरीयस् n

RV — शान्ति t MBh, R, etc — सामस्थ्यम्

१ ब्राह्मणादि — सुखता, सुखत्वम् R, Kathās,

Sarvad — सुखवता — सुखासिका Rājat

— सुखिता Sak, सुखित्वम् Vedāntas —

सुधा AV, AitBh — सुधायः TS — सुस्थित

सुस्थितत्वम् Sis — स्वधा RV, AV, VS, TBh

— स्वस्थता Pañcat, Hyog — स्वास्थ्यम्

MBh, Kāv, etc — हार्दि m VarBhS.

abiding at ease क्षेमः RV 10, AV 13.1.27,

TS 3, 8 absence of ease विसौख्यम् R

according to ease यथासुख etc AVPrāy,

यथासुखम् Sāṅkhya, Mn, MBh, etc.

at ease II स्वस्थ mf (आ)n Maitrīp

etc — क्षेमण instr, ~~क्षेमण~~ क्षेमैः

instr pl MBh 13.1519 — निर्वृत mb

Mn, MBh, Kāv, etc.

II क्षेम mf (आ)n W — क्षेम्य mf (आ)n

n RV 10.28.5, AV 12.2.49, VS 16.33,

SBh 6.7.4.7, 13.1.4.3, PāṇGṛ —

निर्देन्य mbn Kathās, Rājat — पर्याप्त^{एव}

mbn MBh — यथासुरव itc AVPṛvṃ,

यथासुरवम् ŚāṅkhGṛ, Mn, MBh, etc

— विप्रग्भवत् mbn Jātakam.

causing ease सुखनीय mbn KātyŚr,

Sch complete ease संशमः SBh, Bhāṭṭm

ease and food सुखाहारम् MW ease

(as a son of Titikshā) क्षेमः Bhp 4.

1.51 ease in doing anything लीला MBh,

Kāṇḍa, etc ease in functions (of an

organ) क्रियालाघवम्. Bhp2 ease

(personified as a son of Dharma and

Sānti) क्षेमः VP enjoying mental

ease सुखाचित्तभाज् mfn Car feeling m

of ease लघुता Kāṣṇḍ, लघुत्वम्

Māricch for the sake of ease सुखार्थम्
 giving ease क्षेम mt (आ) n MBh,
 R
 (Gaint.) सुखार्थम् (Pāṇcat) mental

ease सुखचित्तम् no ease of ~~conscience~~

conscience भलाद्यावम् (with मनसः)

Mn 11. 234 not too much ease ~~प्राप्ति~~

नातिनिवृत्ति ३ Kathās possessing ease

शान्तिक

सुखवत् mt R producing ease ~~शान्तिक~~ m

relating to ease शान्तिक mbn MW
mbn MW, with ease सकीलम् (also

with इव) R, B&P.

to be at ease II साधु (with आस्)

— सुखाय Nom सुखायते Das, Kād.

II पर्याम्भस्, पर्याम्भसति, पर्याम्भसिति.

MBh, R — मद् caus मदयते, मादयते.

RV, VS, Kauś — रण् caus रणयति,

रणयते RV, TS, AV.

to feel at ease जृम्भ् cl । जृम्भते (ep)

जृम्भति

also ~~जृम्भति~~) Hariv 12073, Kum 3.

24, Kathās 7.102; Rājāt 6.283.

easy adj II सुगम ङ (भा) म्भ — सुख

RV — अनायास — लघु ङ (वी०३)

AV, etc — निरायास म्भ — सु RV, etc

etc.

II निर्व्यलीक म्भ — विशद Kālid, Śiś m

~~Rajāt~~ Rājāt — सम १ (आ) Pañcat —

सुरिवेन् MIBh, Kāv, etc — सुबोध १ (आ)

Kāv, Pañcat, Bhp, सुबोधम् — सुमनस्

RV, etc — सुलभ १ (आ) MIBh, Kāv, etc

— सुस्थित १ (आ) MIBh, Kāv, etc.

not easy यत्नप्रतिषेध यत्नप्रतिषाद्य MW हे

any ^{easy} birth सुषुति १ RV an

easy life सुखविहारता (Divyāu) १ m

सुखविहारिता (Kāraṇḍ) an easy means

सुखोपायः BkT an easy mode of media-

tion राजयोगः Cat an easy state of

existence
existence

सुखविहारिता (Dīvyāu)

सुखविहारिता (Kāraṇḍ) any easy state

क्षेमः, क्षेमम् (Ved only क्षेमः १ अर्धर्चादि)

RV, AV, VS, Mm, MBh, etc, easy

at heart सुस्थचित् MBh, सुस्थितम्

संस्थानसु R easy comprehension

सुखावबोधः Samk easy for सुकर

f (आ) (gen) RV, Mn, etc easy in

~~संस्थानसु~~
mind ~~संस्थानसु~~ Mricch, etc — लघु
~~अनीदृष्ट~~

f (वी ०३) Hariv, Kālid easy inte-

lligence सुज्ञानम् Kath Up easy of

attainment अङ्गभाज् ^{of} easy digestion

लघुपाक सुख, Sārings easy pasturition

सुप्रसवः Sāy easy perception सुज्ञानम्

KathUp easy preparation of food सौकर्यम्

IN easy preparation of medicine

सौकर्यम् IN easy to सुकर ह (आ)

(inf) RV, Mn, etc — सुशक ह (आ)

easy to be

(inf) Nyāyam easy to be सुशक ह (आ) (inf)

Nyāyam easy to be acquired

सुषण, सुषणन RV easy to be acted

(as a drama) सम्प्रयोगिन् L = सुप्रयोग

easy to be carried सुवह L easy to

become rich स्वाद्यंभव Pāṇ 3.3.127,

Sch easy to be done सुकर ङ (भा)

RV, Mn, etc easy to be done by सुकर

ङ (ङ) (gen) R easy to be drunk सुपान

Pāṇ, Sch, Vop easy to be collected

सुलभ ङ (भा) MBh, Kāv, etc easy to be

joined together भागुसंघय Mit, Pañcat

Pañcat easy to be obtained सुखोपाय

१ (आ) Pañcat easy to be performed

सुखकर १ (ई) (गुण) R easy to be

taken स्वादान मात्रः easy to

read सुपठ १ (आ) Naish easy

understanding सुखबुद्धि १ Cat,

सुखबोधः Cat - feeling easy सुखजात

Bhatt in an easy way सुविधम् ।।

it is an easy life for any one सुजीवम्

(gen) R made by an easy process

फाण्ट f (आ) L not easy to असुख

f (आ) (inf) Kir 5.49 not easy to

be done नसुकर f (आ ७२ ई) M Bk

one who has lived in easy circumst -

stances सुखैयिन M Bk one who takes

13891

Things easy फाण्ट † (आ) L (a place)

on which it is not easy to dwell

असुरवसंचार † (आ) Kām rendered

easy कृततीर्थ Kir 2.3 very easy

सुसुरव † (आ) R, Harir very easy to

be done सुकरतरक Tat with an

easy heart निर्व्यलीनेन चेतसा, निर्व्यलीनेन

हदा MBH m with an easy mind

निर्व्वलीकृत-चेतसा, निर्व्वलीकृत हृदा MBh

won by an easy process पाण्डु & (आ) L

'you have lighted flames in the grass' i.e

you have had easy work तृणेषु ज्वलितं

त्वया MBh 5. 7089.

easier adj II लघुतर Pañcat (लघीयस्).

I II वरीयस् RV, SBh.

very much easier to अलंतराम्
अलंतराम् (inf)

Sis 2-106.

easily II. सुखम् VS, etc, सुखेन, सुखान्

— अनायासेन — लघु Sakh — सु RV,

etc.

II अनु स्वधाम्, स्वधाम् अनु, स्वधा अनु,

स्वधया, स्वधाभिः — अप्रयासेन Yājñ 3.115

— अल्पकृच्छ्रेण SaddhP — अल्पेन instr

(with a perf pass p Pāṇ 2.3.33) R 4.32.7

— नातिकृच्छात् MBh — निशङ्कम् MBh,

प्रकृत्यम्

प्रकृत्यम्

R, etc — ~~प्रकृत्यम्~~ ऽङ्ग — यथाकामम् RV, etc

— लीला (ibc) — विशल्यम् Das — वृथा

RV, Bh, Golh, Mn, Yājñ, MBh — सुखलम्

R — सुखोपायेन Pañcat — सुविधम् W

— स्वैरम् MBh, Var, Kāv, etc — हेला

(ibc and inst sg or pl) as easily as a

Kadali (can be broken) कदलीसुरवम् as easily

13895

asa plantain tree (can be broken)

कदलीसुखम् Ragh 12.96 causing to

be easily understood सुखबोधकृत

\$ mbn Satr done easily अनायासकृत

mbn easily achieving सुकर ~~मत्त~~

mb (आ) n Vop easily attained सुखाप

mbn BHP easily begun लघुह्यान mbn

Kam easily digested लघुपाक mbn सुश,

Sāringś — लघु mb (वी ० ३) n सुश्र

easily exchanged सुनिमय mbn Pān 6.

1. so, Vārtt easily going सुखंचारः L

easily irascible सुलभक्रोध mbn Sak

easily joined सुकरसंधि mbn Pañcat

(u.l) easily known ^{mb} प्रज्ञानम् (ई) n

AV an easily milked ~~to~~ cow सुखदोहा

Heat, सुखदोह्या L easily prepared

13897

फाण्ट mb (आ) nL easily provoked

आशुकोपिन mbn easily recognised

mbn
सुखलक्ष्य Hariv easily set about

लघुस्या लघुत्यानम् mbn Kām.

II
easily understood आशुबोधः —

सुखबोधकृत् mbn Kāu — सुखबोधरूप

mbn Kāu.

easily won सुखाप mbn BHP most

सौकर्येण
easily ~~सौकर्येण~~ moving easily लघुसमुदीरण

mbn one who easily conquers वृथाषह

mbn RV one who easily overcomes

वृथाषह ~~mbn~~ RV produced easily

सुखजात mbn W.

quite easily II अवहेलया Kathās —

अवलीलया inst — सावहेलम्. ~~अव~~

swallowing easily नास्यग्रासम् Hariv

15996 taking a thing easily अर्थेलाघवम्

Naith taking things easily हेलावत्

mb Pañcar.

easiness n सुकरत्वम् Sarvad, Nīlah

— सुखम् L.

causing easiness लघु mb (वी

or 3) n Sāmbhryak easiness of

सौगम्यम् MW easiness of performance

सौकर्यम् Kāv, Kathās.

asleep early in the morning

प्रवेश^{म्भ} / MBh the dusk of

early night प्रदोषातिमिरम्

Mricch early (as the sun^{or}~~is~~

its rays) वात f (आ) Ragh

early dawn अग्रसन्ध्या

early eater प्रातर्भोक्तु म L

early heat of the sun

आदिपुत्रः Mn, Kālid (also pl)

^e
early in the forenoon सुपूर्वाह्ने

AitBr, ŚrS early in the even-
ing सुसायम्.

early morning १॥ उषः

(only gen sg) RV, AV 16.6.6 —

उषः L — मरुतः sak.

in the early morning प्रातर

RV, etc the early part of the

day श्रुति: shad Br, BhP, Suśr

one who (sleeps) in the

early morning as (if it

were) night प्रगेनिश MBh

too early अतिक्रम्यम्.

very early १॥ अतिक्रम्यम्—

अतिप्रगे Mn — अनपयति (loc,

pr p V_3 with अप ?) L. ~~very~~

very early in the morning

प्राह्मेतराम्, प्राह्मेतममाम्.

early ^{adj} 1 I प्राह्मे MBh 14.1277.

1 II अभिप्रातर ऽBh 14 — औषस

† (ई) TBh 2, औषसिक 1, औषिक

Part on Pām 7.3.51 — पूर्वद्युः L —

प्रगेतन ~~माम्~~ (Pām 4.3.23), Bālar —

[← वासर ० (ई) RV — वैयुष्ट Pāṇ

5.1.97.

early in the morning 1I

प्राह्ण MBh 14.1277.

1 II प्रगे Lāty, Mn, etc — प्राक्,

प्राह् [Lāty, kātyśr] ~~and~~ L.

earlier adj 1I पूर्वतन MBh,

पूर्वतर RV, etc.

1 II आद्य ये — पूर्वक ६ (इका) MBh,
kāṇ, etc.

earlier and later MBh, kāṇ,

etc — परावर ६ (आ) MBh, Pur,

etc earlier by a month

मासेन पूर्व, मासपूर्व Pāṇ २.१.३१

— मासपूर्व Pāṇ १.१.३०, ३६

earlier-history प्रथम

वृत्तान्तः sak earlier in the
morning प्राह्मेतराम्, प्राह्मेतमाम्.

¹¹
the earlier part of the day

पूर्वाह्नः RV, etc — दिनपूर्वभागः

Ragh — पूर्वादिनम् MW.

earlier than पूर्व t (आ) (abl

or comp) RV, etc earlier

twilight पूर्वसंध्यौ w to

tell any thing earlier than

another person परिप्रवच

(only aor & परिप्रवोचन) (acc)

chUp 4.10.2.

earliest ~~city~~ 1 ॥ प्रथम^{mt} (आ)n.

earliest age प्रथमवयस

Vcar earliest invocation

पूर्वद्विती १ RV, VS earliest

Sown grain पूर्वसस्यम् Var.

east n 11 प्राची with or seil दिश

Br, MBh, etc — प्राची — पूर्वा with

or seil दिश, MBh, R.

1 II अपरेतर L — अखण्डाशुभ

† Vās अखण्डाशा Prasanna —

द्वी seil दिश Var Br — दिश

fol — पूरंदाहति † Prasanna —

पूर्वा heat — प्रादिश † Harin

माधवती (scil दिश) L — माधवती

(with ककुभ. ~~दिश~~ माधवती (scil दिश)

— — माहन्दी (with or scil दिश

०२ आशा Mikh Varkhs Rajat —

वासवदिश t Kathas, वासवाशा दिश

— शककष्ठ Shurstan, शकदिश t

Kar, Varkhs — शाक्यदिश t —

शातक्रतकी (with आशा Kād —

13911

शार्क: mt f n (with श t) carb S.

acc-
accessible from the east पूरस्ता

द्वार sup caty is a door

on the east side ^{द्वारा} ~~प्राच्य~~ म

Māngar शार्क t BHP to the

east of the village प्राच्य म

Can 2-1-12, ch beginning from

the east पूर्वोपक्रम त (आ) n

13912

Goth being to the east of

प्राच्य मफ abl Mn 2-21 -

प्राच्य मफ आ n AV RPrāt sch

MBh R etc belonging to the

east प्राच्य मफ (आ) n AV, RPrāt

Sch, MBh, R, etc born on the

east पूर्वज मफ W bringing

east wind पुरोवातसनि मफ

18 carrying towards the

east प्राचीनहरणम् ĀśvŚr

directed from the east to

the west पूर्वपश्चिमम् mf (आ) n

Sūryas bearing east पूर्वदिश्य

mf ending in the east

प्राक्संस्थ mf KātyŚr east

and west पूर्वपरम् Sūryas

east and west wind पश्चा-

त्युरेमारुतो in du Ragh.

east-wind 1I प्राग्वातः car

— पौरस्त्यपवनः kathas.

1 II पूरेमारुतः Ragh.

flowing to the east and

west पूर्वपश्चात्मुख inf fin

R flowing towards the east

(as rivers) पूर्वभिमुखम् inf (31) 12

Miss the form of the story

of Rama current in the

east पूर्वधिरामम् विम, Sch.

from the east 1I प्राक्तः (AV)

प्राक्तात् (RV).

1II पुरस्तात् RV, etc — पुरः ^{etc.} VS, Br,

etc from the east to the west

पूर्वपश्चात् adv, Heat, पूर्वपश्चि-

मतः Heat having a mark

towards the east (?) प्राचीन-

निर्दिष्टः L having towards

the east प्राचीन मन्त्र कानि,

प्राचीन, कृत्योः having

the aperture directed towards

the east पुणेमुख मन्त्र कानि

having the face directed

towards the east पुरेमुख mfn

Kavis having the face

turned to the east or

north पुरेमुख mfn hav-

ing the face turned —

towards the east पुरेमुख mfn

Heart having the head

turned to the east प्राक्शिर्ष²

mf SB₂, G₂S₂S, MBh, Märk P

having the head turned

to the east प्राक्शिर्ष (W),

प्राक्शिर्ष (Suss) mf having

the head turned towards

the east पूर्वशीर्ष mf (आ) n

MBh having the knot turned

towards the east युग्मादिस्तम्भ

For having the sacrifice toward

to the east पुरोविस मफ रि

having the tip turned red towards

the east yearling: most high in

the east youngest mn kalys.

11 ग्रह, वि० [Lāty, kāty śa]—

in the east $\frac{1}{2}$ at: Bobb Nph, kav,

etc.

१॥ पुराणानां सूत्र - यः ५०, ६०, ७०.

Andra's master is the east -

1st - ५०, ६०, ७०, ८०, ९०, १००.

मन्त्रमण (with 1st) & 'Andra's

region' the east मन्त्रमण मन्त्रमण

1st & Var 4:5 the inhabitants

of the east प्राच्याः म प्ल Br, Katy

2, MBh the inhabitants of the

13921

east coast उत्तरजालीना: m pl Var Br S

11-55 living in the east प्राच्य mf (3A)

n AV, RPrāt, Sch, MBh, R, etc moving

towards the east पूर्वयायेन् mfn

Sūryas that part of the frame

enshrining the Universal spirit

which faces the east उद्ग ३ चUp

3-15-2 the people in the east

गौरव्याः m pl kāvyād, ॐ relating

to the east ॐ mf (5), n W running

from east to north प्राच्योदय mf (५)

n Heat running from east to the

west पूर्वपश्चात् mf Heat, Mark

shining in the east पुणेद्य mf

RV situated in the east प्राच्य

mf BHP situated towards the

east पूर्वदिश्य mfn spreading from

the east to the west पूर्वपश्चायत

mfn Heat, MarkP.

to the east of 1 II पूर्व mf (आ) n (abl)

RV, etc - प्राक्, प्राश् [Lāty, kātyśr] (abl)

RV, Lāty.

1 II पूर्वदेशे (abl) Pān, Sch - पूर्वेण (with

gen or acc) śīśr, etc - प्राचीनम् (abl)

RV, AV, TS, B₂, etc.

to the east of that पूर्वण (with ततः)

MBh towards the east प्राक्शः Gobh

— पुरः VS, B₂, etc turned towards

the east (as rivers) पूर्वाभिमुखम् mf

(आ) n Suis with its end to the

east प्रागपवर्गम् Ap.

eastward 11 प्राङ्मुखम् Sūryas.

13925

1 II ३ पुरस्तात् RV, etc — पुरः VS, Br, etc —

पूर्वेण SBr, etc — प्राच्या RV — प्राचीनम् RV, A

TS, Br, etc.

flowing eastward प्राक्स्रोतम् mfn

R — माहेन्द mfn (ई) n Var Br S, Rājāt

having roots turned eastward

प्राचीनमूढ mfn Bhp having the

face turned eastward प्राक्ष्ममुखम्

(आ, ई) n Mn, MBh, etc, Gr, ŚrS having

the neck turned eastward प्राचीन

mfn Gr ŚrS, Kanis — प्राचीन mfn Bz

having the fol turned eastward

प्रा. - ई mfn cātyśr Comm hav-

ing the tip turned eastward,

प्रा. मुख mf (आ, ई) n Gr ŚrS, Mn, MBh,

etc having the wood-knots

13927

turned eastward (said of a branch

of the Udumbara tree प्राचीनकर्म

mf (आ) ण Āpsr looking eastward

प्रादक्षिणम् kātysr, Comm moving

eastward प्राङ्मनयनम् kātysr, Comm.

running eastward माहेन्द्र mf (ई)

ण Var Brs, Rājat sloping eastward

त्रक्प्रवण mf (आ) ण śBr turned

13923

eastward प्राचीन mf (आ) RV, TS, Bz,

etc — प्राच्य mf RV, etc — प्राक्शः

Gobh.

eastern adj 1 I प्राच्य t (आ) AV, RPrat,

sch, MBh, R, etc — पूर्व t (ई) W — पूर्व t (आ)

RV, etc — प्राच्य RV, etc — पौरस्त्य t (आ).

1 II पश्चिमेतर adv — पूर्वजं W — पूर्वदिश्य NW

— प्राचीन t (आ) RV, TS, Bz, etc — माहन्द् t (ई)

13929

[← Var Brs, Rājat.

not eastern अप्राचीन being on the

eastern side पूर्वादि Lāty, Kātyśr,

Pām, Sch carrying to the eastern

fire प्राचीनहरणम् Āśvśś country of

the eastern people प्रादेशः Pām 1-75,

Sch eastern and western पूर्वापर

Kātyśś, Kālid, etc. / the eastern country ¹²

13930

प्राच्याः m pl Br, kātysr, MBh, etc —

~~वर्तनि~~ f L — पूर्वदेशः MBh. ^{II} प्राग्देशः

Pām 1.1.75, Sch — वर्तनि f L.

the eastern district प्राच्यवारः,

प्राच्यवारम् is eastern Ganga पूर्वगङ्गा

kathās eastern garden पूर्वरामः east-

ern grammarians प्राच्यः m pl Pām

1.1.75, etc the eastern lak tree

13931

प्राचीनपनसः L the eastern Kathas

(a school of the black Yajur-Veda)

प्राच्यकठाः m pl Caran, Arjars eastern

light (?) प्राचीनवर्हिस m .

the eastern mountain 1 I उदयागिरी

m Hit, VP, etc, उदयपर्वतः Harin, Kathas

— उदयशैलः Kathas, उदयाचलः, उदयान्ति m.

1 II उद्यत्पर्वतः and उद्यद्गिरि m MBh, R —

13932

दिनमूर्धनि m L.

the eastern mountain behind

which the sun is supposed to rise

1I उदयः MBh, Hariv, ~~MBh~~, Kathās, etc.

1II पूर्वपर्वतः L — पूर्वभूभृत् m.

the eastern ocean पूर्वाम्बुधि m Kathā

the eastern Pañcalas पूर्वपञ्चालाः

m pl Pām 6.2.103, Sch ++ eastern

13933

people प्राज्यः m pl Pāṇ 1.1.75, etc

the eastern quarter प्राग्दिश ṭ

Hariv — शातमन्यवी (with आशा) Hear

the eastern sea पूर्वसागरः Ragh,

Var Br S — पूर्वसमुद्रः Var + प्रा the

eastern side प्राग्भागः Var — पूर्वर्धिः

(later पूर्वर्धम् eastern, western

and southern पूर्वपरदक्षिण ṭ (आ)

13934

MRh favourable in the eastern

region पूर्वद्वार sūryapr living on

the eastern side of पौवर्धिक,

पौवर्धिक mfn (gen) Pān, sch other

than eastern पूर्वतर t (आ) L situ-

ated on the eastern side of

पौवर्धिक, पौवर्धिक mfn (gen) Pān,

Sch.

eastern adj 1 I प्राच्य ढ (आ) AV,

2. 1. 2.

R Prat, Sch, MBh, R, etc — प्राच्य RV, etc.

1 II प्राचीन ढ (आ) RV, TS, Br, etc.

eat vb. I खाद् ८। खादति (ep also खादते)

RV 1.64.7, AV, VS, etc - भुज् ८ 7 (Dhātup

29.17) भुज्ते, भुज्ते (rarely ८ 6 भुज्ति,

भुज्ते) RV, etc - भक्ष् ८ 10 (Dhātup 32.22)

भक्षयति (rarely भक्षयते) and in later language

also ८ 1 (Dhātup 21, 27) भक्षति, भक्षते RV,

etc - अश्, अश्नाति RV, etc - अद् ८ 2 अति

-ग्रस् ८ 1 ग्रसति, ग्रसते RV, TS, etc - अभ्यवद्

Sus̥ḍ, Car, etc - आह caus आहारयति, आहारयते

MBh, R.

I II अभ्यवह caus MBh 3.15905 - अववी,

अववेति RV 10. 23. 4 - अशनक्रियां कृ - आस्वाद

P RV 6. 61. 1, ŚBḍ 3 - आस्वाद, आस्वादति MBh

- आहारं कृ MBh, etc - आहारय Non आहारयति

Vet - उपभुज्, उपभुङ्क्ते (ep also उपभुञ्जते) MBh,

Yājñ, Pañcat, etc - उपाश, उपाशाति MBh -

क्षद् ल । क्षदते RV 1.25.17 & 10.79.7 - स्वाद्

caus स्वादयति MBh 3.2435 - गृ ल 6 गिरति,

गिरति (क्ष गिरते) RV, etc - चम् ल । चमति

Bhatt 14.53 - जक्ष् ल 2 जक्षति BWP (once

A 3.20.20) Bhatt - परिभुज्, परिभुनक्ति,

परिभुङ्क्ते Kav, Svāh - प्रतिगृभाय, ~~प्र~~ Nom

प्रतिगृभायति RV - प्रत्युपभुज्, प्रत्युपभुङ्क्ते R -

प्राश, प्राश्नाति (rarely प्राश्नाते) RV, etc - प्सा.

८२ स्वाति - भर्व ८१ भर्वति RV - वल्ग ८१.

वल्गते SiS 14.29 - विनियुज्, विनियुक्ते (rarely

विनियुनक्ति) Dhartas - विष, ²Intens (or ८३

accord to Dhātup 25.13) वेवेष्टि RV, MBh

- व्यद्, व्यत्ति R - ^{समिष्ट}~~समिष्ट~~, सम्भाति Mn, MBh
समिष्ट

- सम्प्राज्ञ, सम्प्राज्ञाति Hect - स्वद्, स्वाद्

caus स्वादयति SiS², SiS.

।III कड् ८६ कडति Vp - कुड् ८६ कुडति

Dhātup 28.89 - कूड् ८।6 कूडति Dhātup

28.88 - खव् ८।6 खवति Dhātup 3.13 - खेद्

८।10 खेद्यति Dhātup 35.22, खेड् - गव् ८।

। गलति Dhātup 15.39 - गुर, गूर् caus

गोरयते, गूरयते Dhātup 33.21 - गलस् ८।1

गलसते Dhātup 16.30, ग्रस् - घस् ८।1 घसति

Dhātup 17.65 - चष् ८।1 P & A Dhātup

21.24 - छम् ८।1 छमति Dhātup 13 - जम् ८।

। जमति Dhātup 13.28 - जिम् ८। जेमति

Dhātup - तृण् ८ 8 तृणोति, तृणुते,

तरणोति, तर्णुते Dhātup 1 - पूक्ष् ८।

पूक्षति, पूक्षते Dhātup 21.27 (५.१. for वृक्ष्) —

भृक्ष्, भृक्ष् ८। भृक्षति, भृक्षति, भृक्षते, भृक्षते

Dhātup 21.27 (५.१. for भृक्ष्) — भृक्ष् ८।

भृक्षति, भृक्षते Dhātup 21.27 - वल्भ् ८। ३

Dhātup 10.31 - वृण् ८ 8 वृणोति, वृणुते

Dhātup 30.6 (Vop) - वेवी ८ २ वेवीते Dhātup

24.69 - स्नुस् (V.1. स्नस्) ८ 4 स्नुस्यति

Dhātup 26.5 - हु ८ 3 (Dhātup 25.1) जुहोति

(Ved and ep also जुहुते) Vop.

the act of giving to eat भोजनम्

GrSsS, R, Mn being about to eat

भोजक mfn Pāṇ 3.3.10, Sch given to

eat (as food) आशित mfn giving to

eat भोजक mtn Yājñ giving to eat

(said of Śiva) भोजन mt (ई) n MBh

improper for a spiritual teacher to

eat अनचार्यभोगीन mtn one who

has been allowed to eat food

besides the prescribed diet प्रतिभोजित

mtn Car one who has taken a

vow not to eat during the

performance of the Śrāddha

ceremonies अश्राद्धभोजिन् mtn Pāṇ. 3.

2.80, Sch one with whom one ought

not to eat असंभोज्य mtn Mn 9.238,

MBh. 12.4046 one with whom one

ought to eat सम्भोज्य as as to eat

not ऊर्ध्वक्षम् Kauś those deceased

ancestors who the oblations(?) अश्राद्धः

m pl S̄Bd to eat after a fast

व्रतय Nom व्रतयति TāndyaBd, AtiBd,

Sch to eat alone प्रतिमक्ष, प्रतिमक्षयति

ĀsūBd to eat and drink भुज् ८ 7

(Dhātup 29.17) भुनक्ति, भुङ्क्ते (rarely ८ 6

भुञ्जति, भुञ्जते) RV, etc to eat (anything)

together with the food prescribed for a

Vrata उपव्रतय Nom ĀsūBd 2.6.8.39

to eat away अपिदास् SBr, RV 1.15.8.5

to eat before another पर्यश, पर्यभ्राति

~~MBh~~ (acc) MBh to eat completely up

समद्, समति Bhatt to eat food besides

prescribed diet प्रातभुज्, प्रातिभुनक्ति

Car to eat frequently भुज्, Intens

बोभोक्ति, बोभुजेति छ to eat in

addition to another thing (in order to

get rid of the taste of it) अभिप्राश्

(acc) ChUp to eat in compensation

for anything प्रत्यद्, प्रत्यत्ति ऽभे to eat

in return प्रत्यद्, प्रत्यत्ति ऽभे to eat

(in the interval of certain religious

rites) व्यवभक्ष्, व्यवभक्षयति Pañcaubh

to eat off अपिघस् ऽभे, RV 1.158.5

— अप्यद् ऽभे 14 to eat separately

प्रतिभक्ष्, प्रतिभक्षयति. Āśuṣṭe to eat the

flesh of a person's back पृष्ठमांसम्

खाद्, पृष्ठमांसम् भक्ष्.

to eat together. I सम्भुज्, सम्भुनक्ति,

सम्भुङ्क्ते AV, Āpast — सम्भक्ष्, सम्भक्षयति

Āśuṣṭe.

III व्रतय Nom व्रतयति MW.

to eat too much अत्यश् Bhag.

to eat up I संखाद्, संखादति ऽह,

Mricch — कवली कृ Nāg, Bālar.

II उपभुज्, उपभुङ्क्ते (cp also उपभुञ्जते)

MBh, Yājñ, Pañcat, etc — प्रखाद्, प्रखादति

RV — प्राद् ऽह — व्यश्, व्यश्नाति, व्यश्नीते

RV, AV.

to give more (food) to eat अप्याद् caus

अप्यादयति AitBh to take (eat) प्रतिग्रह्

प्रतिगृह्णाति, प्रतिगृह्णाते RV, VS, TBh to

take i.e. to eat प्रतिह, प्रतिहरते chup

unfit for a spiritual teacher to eat

अनाचार्यभोगिन mtn.

2I चर u । चरति rarely चरते (acc) Yājñ

3. 324, Pañcat, Bhp 5. 10, Subh, lit.

to eat up (grass as a cow in grazing)

आरिश. A RV 1. 187. 8 & 10-169. 1.

eating I खानम् Vop - अशनम् ŚBr, etc -

अभ्यवहरणम् Vishnus, Comm on Yājñ - प्राशनम्

ṚgŚś, etc - भक्षः RJ, etc - भक्षः (often itc

with f आ).

II अक्षन् २ RV 1.58.2 - अपहार - in

स्वल्पापहार "eating very little" - अभ्यवहार्यम्

Vikṛ, अभ्यवहार्याणि २ १ MBh - आशः Katy Śś,

etc - आशि f Kauś - उपभोगः - क्षुत्प्रतीकारः Mn

10.105 — स्वादः AitBr 5.12.10 — स्वादिका itc —

स्वानम् GarudaP — जक्षणम् L, जक्षि f W,

जक्षि f SBh 9.2.3.37, Mn 3.115 — जिमितम्

Jain, Scr जेमनम् BHP 10.14.60 (itc) जेमनकम्

Jain — थः L — निगरः W — निगरणम् Samk —

निगलनम् L — निघसः L — न्यादः Pāṇ 3.3.60 —

परिणिंसा W — प्रत्यददनम् L — प्रत्यवसानम्

Pāṇ 1.4.52 — प्राशः — प्राशकः Say on RV 1.40.1

- द्या L - द्यानम् L - भक्षिका - भुक्ति f. *Āśuṣṭr*,

Pañcat - भोगः RV, etc - येमनम् L, जेमनम् —

समशनम् *Pāṇ* 6.2.71, Sch - समाशः *Pāṇ* 4.2.71,

Sch - समुपभोगः MBh - स्वदनम् L.

not-eating II अभोजनम् *Kātyāṣṭh*, Mn, etc
~~अभोजनानि~~

अभोजनानि २ pl *Kathās*

~~pl Kātyāṣṭh, Mn~~ — -अप्राशनम् MBh

— अनशनता *ŚBh*.

the act of eating II भक्षणम् *ŚBh*, *Mic*,

MBh, etc — भोजनम् (exceptionally with
acc of object) RV, etc — अदनम् n.

I II आसनादनम् Pañcat hit — भोजनवृत्तयः

f pl Sārngp — भुक्तम् L — भोज्यम् MBh,

Mn — जन्मनम् L ~~the act of eating air~~

the act of eating air

(वायुभक्षणम् w the act of eating the

oblation हविरद्यम् RV, TBh desire of

eating अशनायाः SBh, AitBh, etc — श्रद्धा

~~Suse~~ ~~#~~ ~~des~~ desirous of eating धार्यु

mfn AV. all-eating विश्वानम् AV

animal eating food मांसाशनम् Mn 5.73

any animal eating leaves पर्णभोजनः L

continual eating and rejoicing

खादतमोदता (१ मयूरव्यंसकादि) course

of eating भोजनवृत्तयः १ Pl Sāring P

~~eating a relish to promote drinking~~

a desire of eating निभक्षायिषा

Nyāyam — जिघ्रिषा Kathas 61 u

desirous of eating food अन्नबुभुक्षु

mfn desirous of eating

निभक्षायिषु mfn MBh, MarkP

eating a relish to promote

drinking -चक्षणम् L

चेक्षेणमो A) eating all at once सर्वग्रहः Car

eating and drinking पानभोजनम् Malau

eating and fasting अशनानशनम् AV

19.6.2, S321 eating at irregular

hours विषमभोजनम् MW eating at

night रात्रिभोजनम् MW eating away

विलयनम् W eating boiled rice

ओदनभोजिका Kap on Pitr 3.3.111

eating ears of corn शिन्नादः Cat eating

flesh मांसभक्षणम् an eating-house

सभा eating in common गणभोजनम्

Buddh eating irregularly (as to time)

विषमाशनम् Vāgbh, Sinhās, Bhṛṣṭ eating

irregularly (as to quantity) विषमाशनम्

Vāgbh, Sinhās, Bhṛṣṭ eating leavings

उच्छिष्टाशनम् Gaut 2.32 eating lotus

fibres विसरवादिका L eating of abhyūsha

-grains अभ्यूषरवादिका Vātsyāy the

eating of all things सर्वोप्यम् SBe

the eating of betel-leaf ताम्बूलमक्षणम् W

eating of food अन्नादनम् - अन्नमक्षिः,

अन्नमक्षणम् the eating of leavings

शेषभोजनम् W eating of new leaves etc

नवपर्णादिभक्षणम् the eating of remnants

शिष्टभक्षः Kātyāṣṭh eating of the flesh of

men वृमांसाशनम् Kathās eating one's

fill स्तोदरपूरणम् Pañcad the ^a eating

only one meal (a day) एकमेजनम् MBh

— एकभक्तम् Kauś, Yājñ. 3. 319, MBh, etc,

एकभक्ति f an eating place आहारभूमिका

Kathās — आहारभूमि f Kathās eating

putrid food पूतिघासः, पूतिवयः Suśr

eating rice and dards from a metal

cup हवङ्गः L an eating room आसादः

Kaus - भक्ताभिसारः Divyāv eating

Sakulas शकुलादाः m pl गृ काश्यादि

eating sour food (?) खट्वाशः, खट्वाशी L

eating the Kikkisa किकिसादः Suśr

eating the leavings of another man

अच्छिद्यभोजनम् Mn eating time भोज्यकालः

Painced.

eating together । I सम्भोजनम् MBh,

सम्भोजनी Apast, Mn, MBh. - सहभोजनम्

Gaut - समशनम् Kauś.

III एकभोजनम् MBh 13.6238 - सहजग्धि

† Nir 9.43.

eating too much अतिभोजनम् eating

too soon after a meal (before the

last meal is digested) अध्यक्षानम्

eating twice a day द्विरक्षणम् L eating

up संग्रसनम् BHP- परिभक्षणम् MBh

eating upright ऊर्ध्वाशिनः Sarwad

eating what is vomited वान्तादः L

eating with a relish आस्वादः Mn,

Kathās, Sāh, Yājñ, etc the first

eating after a fast व्रतपारणम् Ragh,

Rājat, etc, व्रतपात्राण MW noisy eating

अवध्वानः L not eating anything

अभक्षः, अभक्षणम् not eating by day

आदिवाशिन् Apast a place for eating

भोजनभूमि f Kathās proper hour for

eating अन्नकालः the state of eating

raw flesh आमाद्यम्.

2I चरणम् L.

not eating 2I अचरितम्.

eater adj 1I खादकः (Pāṇ 3.2.146) Gobh,

Mn 5.51, MBh 13 - भक्षक Hariv, Kāv, Hit -

भोक्तु म् भोक्त्री MaitrUp, MBh, etc -

भक्षयितृ, भक्षितृ म् MBh - प्राशितृ AV, MBh -

अत्त म् AV, etc, अत्ती TS - अशितृ म् ŚB 2

1 II अत्ति म् ŚB 14 - अभन् म् AV 18.4.54

- खटखादकः W - खादितृ म् MBh 12.8.46 -

परिणिंसक (with gen) Bhatt - प्राशु m RV 1.

40.5 - सम्भोजन् m Pañcar - सम्भोजकः MW

eater of raw flesh आममांसाशिन m

eater of offering at door द्वारबलिभुज्

m an eater (said of Agni) भुज् m

RV 10.20.2.

a great eater I महाशन (ई) Nṛ,

MBh, Suse, etc - बहुभक्ष MW, बहुभुज्

MBh - बहुभोक्तृ m Gobh, Sch -

बह्वादिन् Nie, बह्वाशिन् Cān.

mouse-eater आखु-भुज् m L

sacrifice eater यज्ञाशनः L Serpent

-eater फणिभुज् m L.

one who eats 1I भक्षक Hariv, Kāu,

mit - भोक्तृ m भोक्त्री Maitsup, MBh,

etc - प्राशितृ AV, MBh.

I II भक्षण - सम्भक्ष MBh.

one who eats at pleasure कृतस्वच्छाहार

one who eats food only once in a

half month पक्षाहारः MBh one who

eats out of his own hands व्युपः (?)

L one who eats together सहभोजिन

m MBh one who eats withered

leaves शीर्णक L that which eats

and does not eat साशनानशने n du

RV.

eating II adj II भोजिन् ifc Laty, Mn,

MBh, etc - आशिन् ifc - भक्षिन् (mostly

ifc भक्षित्वम्) MBh, Hariv, R - भोजक -

खादिन् ifc Mn 4-71 (= MBh 13.4968)

- भुज् ifc Mn, MBh, etc - अद् ifc e.g.

मत्स्याद् eating fish - अश्नत् RV 7.67.7 &

8.5.31, etc.

I II अद, अदक chiefly ifc - अदत् RV 10.

4.4, etc - अद्वन् ifc (eg अग्राद्वन्) -

अग्नि only in the comp - अदिन् ifc

Pāṇ 8.4.48, R, Mn, etc - अभोग ifc Tār -

आभोगिन् T - आभोजिन् ifc L - आशक् -

आशिन T - आशिर L - उपभोजिन् Susē -

कूलान् W - खद - परिणिंसक Bhatt -

परिभोक्तृ *śāddhP* — भक्षण — भक्षिवन् *ABd* —

भोगिन् *!ārkP, Prasang.*

not-eating ।I अमोनिन् — अनाशिन् —

अनश्नत् *RV 1. 16. 20, etc* — अनदत् *RV*

3. 1. 6, *AV, etc.*

।II अनश्नान् $\frac{1}{2}$ (आ) — अनाशकिन् *MBh*

L — अप्राशित् *MBh* — अभुञ्जत् —

अभुञ्जान् *R, Gaut.*

branch-eating शाखाद eating all

sorts of food सर्वशिल्पिन् M 2.118

eating all things सर्वभक्षिन् (Kāv,

Pañcat, Mit) सर्वभक्ष्य (w. & for

सर्वभक्ष) — विश्वभुज, MaitrUp, Hariv

eating alone एकाशिल्पिन् Sus&

eating anything एकाहार्य M 3h

(ed Bombay) 3.190.41. eating

anything at one's pleasure स्वच्छाहार

Hit eating anything that comes

in the way यथाहार R eating

before another अग्राहार (abl) Markp

— पूर्वहारिन् (abl or loc) MBh eating

begged food भिक्षाहारिन् Bharts, Kathas

— भिक्षाहारिन् Mn 11.72, भिक्षाहार Mn

9.256 eating blood and flesh

रक्तामेषाद् R eating bones अशिमितिः,

अशिमन् m L eating both havya

and kavya हव्यकव्यादि. Pañcar

eating by one's self alone केवलादिन्

RV 10. 117. 6 eating clarified butter

सर्पिरन्न RV eating cold food

शीतभोजिन् Pañ 3. 2. 78, Sch eating

corn धान्याद् अह — सस्याद् AV, Paipp

13975

eating Cows वशीत RV eating

dadhi दधिभक्षि Pañcar 4.8.41

eating dark food कृष्णभक्षि Gobh

eating dry food अरसाक्षिन् Kauś

eating enough प्रकामभुज् Ragh

eating fish मत्स्याक्षिन् Bhṛg

eating flesh मांसाक्षिन् R, Pañcat

eating flowers पुष्पाक्षिन् Vishṇu —

पिष्टाद् BkP.

eating food ।I अन्नभुज् - अन्नान्,

अन्नादिन् [Mn 2-188] - अन्नादः (ईआ)

— अन्नाहारिन्.

eating food prepared at a Srāddha

श्राद्धभुज् Mn 3.250 eating food

which is not yet eaten अर्ध्याद्

TS (comm = दध्याद्) eating fruit

जम्बाद् AV, Pripp eating grains (bird)

धाम्यचारिन् Bhpr eating greedily

आशितृ L * eating hares जम्बाद्

L eating honey मध्वाशिनं Katyśr

eating immoderately अत्याहारिन्

eating little लघ्वाशिनं, लघ्वाहार MBh

eating meal पिष्टभुजं BhP eating

men पुरुषाद् RV, AV, पुरुषाद् ५ (ई)

eating milk and food (as an

infant which is both suckled

and fed) भोरान्नाद सुख eating

most अशिष्टं सुख, अशीतम् VS 2.20

eating much II बहुभोजिन् Kull

on Mn 2.57, बहुभोजिता eating

much बहुभोजक Subh - बहुभक्ष MW,

बहुभुज् MBh eating much बहुभक्षिन्

Nie, बह्वाशिन् Can.

II कटरवाक् L. eating (only) air

eating (only) air
(आ) MBh, R, BHP eating

(only) in the evening and morning

नागप्रान्तराशिन् SBh eating only one

meal (a day) राक्षसिकेक Gaut —

राक्षसाशिन् Subh eating poison निषाद्

Kath eating raw flesh आमाद् RV 10.

87.7, AV 11.10.8, VS, SBe eating

raw food आमाद् RV 10-87.7, AV 11.

10.8, VS, SBe eating rust of iron

अयोऽज्ञान Hariv eating snakes

आहेभुज् m L eating Soma सोमाद् RV

eating sweetness मखाद् RV eating

the best of all that has grown

प्रसूताग्रभुज् MBh eating the best fruit

f anything सारभुज MW eating the

essence of anything सारभुज MW

eating the food of a son पुत्राणाद L

eating the fruit of the Peepal tree

पिप्पलाद BHP, पिप्पलाशन Cw up.

eating the oblation । I हविर्भुज m

Hariv, ~~Kav~~ Kāv, BHP — हविर्द् (RV)

हविर्द् (AV) — हुतमुतः वर, हुतमुतः m R,

हुतमाज्जः BHP.

eating the residue of an oblation

हविरुच्छिषामुज् ŚrS, हविरुच्छिषाश ŚBr,

हविरुच्छिषाशन् ŚaṅkhŚr eating the

sacrifice designed for all gods

सर्वदेव^{सर्व}हुतशिन eating the same food

एकान्न eating thrice a day त्रिव्रत TS

6.2.5.3 eating together सम्भक्ष MW

— सहस्र Maites, AV, Lity eating

together with सहस्र (comp) kusum

eating too much अत्यन्त eating

twice a day द्वित्व TS eating very

little स्वल्पहार MW eating well

सुभोज MBh eating well (as a bull)

सुभोज RV eating what has just

been produced उपनभिदिन eating

which food यदन, यदनशन R engaged

in eating भोजनग्रहित habitually

eating भक्षि ऋ(ई) १ छत्रादि long eating

चिराद् म . L not eating flesh

अमांसभक्षि Kathas, अमांसाशन Vishnus,

अमांसाशिन् SBr 14, Katyśr, Parv.

occupied in eating भोजनग्रहित taken

before eating पौर्नभक्तिक ऋ(ई) Car

(medicine) taken without eating

निर्भक्त सुख thinking only of eating

स्वादसूक्त L.

eatable adj I मक्ष्य Mn, MBh, etc —

खाद्यम् MBh 2.98, Pañcat 1, Bhartṛ: —

भोज्य Bhṛṣ, MaitrUp, MBh, Yājñ, etc —

प्राश्य TBr, KātyŚr, R — भोजनीय — खादीय

Lalit, Divyāv — भोज्यम् MW — प्राशितव्य ŚBr,

MBh ~~MBh~~ प्राशनीय - अभ्यवहार्य R, Pāṇ, Sch,

& Comm.

II पाक्य Kātyāṣṭh, ChUp - सम्भोज्य MBh.

not eatable I अनाद्य f (आ) AV, ŚB,

Mn, अनद्य.

good drinkables and eatables

सुपानानाम् n sg VarBrS.

eatableness I ŚaṅgP.

eaten adj II भुक्त MBh, Kāv, etc —

भक्षित ŚBr, etc — खादित ŚBr 3, Suśr, Bhatt,

Hit — अक्षित (आ) AV 12.5 37X38, ŚBr

I — ग्रस्त Pañcat — जम्घ (Pāṇ 2.4.36)

RV 1.140.2, AV 5.29.5, ŚBr 6, Mn 5.125,

MBh 7.4346 — कर्गित Pañcat, Kathās —

प्राक्षित TS, etc.

II अन्न L — अभ्यवहत L — आमेह R, MBh,

Ragh — आस्नादित - आहत R, etc - उपभुक्त

— उपयुक्त MBh, R — जस्त L, ग्रस्त — ज

W — जोषित L — तृत १ लोयादि — परिभुक्त

Kāv — प्रतिजम्भ Maites — प्रत्यवसित L —

प्रत्यालीढ L — प्पात ऽभि — भक्षित TS, AsbS

— लिप्त L — लीढ MBh, Kāv, etc — वल्लित W

— आहत Jātakam — समुपयुक्त MW —

सम्भुक्त.

not eaten अभक्षित — अभक्त

anything eaten भक्ष्यम् Mn, MBh, etc

anything eaten in addition (to
excite thirst or appetite) उपदंशः

R, Kathās, Suse, Das anything that

may be eaten यदशनीयम् Apṛṣ

as eaten यथाभक्षितम् Kātyśr begun

to be eaten (as rice) प्रभुक्त पि. 1.2.21,

Sch the being eaten by भक्षितम्

(instr) R. the being eaten by भक्षणम्

(instr) Mn, R being eaten up-by

परिभक्षणम् (instr) MBh the condition
of being eaten भोज्यता (Pāṇcat)

भोज्यत्वम् (MaitrUp) condition of not

having eaten अनाक्षितम् eaten by

kings राजभोजन Pāṇ 6.2.150, Sch

eaten by Prajā-pati प्रजापतिभक्षित

VS eaten into आचोर्णे Bhp 7.13.15

eaten up
~~उपभक्षित~~ उपभक्षित सूक्ष्म - परिभक्षित Śāṅkhya

Lāty, Sch, MBh - विजग्ध MBh

half-eaten जग्धाधे Mācatim

having eaten खादितवत् Mit 3.6.

$\frac{0}{1}$ may it be well eaten

स्नादितम् Mb 3.251, 254 not eaten

अनिरक्षित ऽभे not having

eaten अनाद्यस् m (वान्) f (उषी)

m (वत्) TS, TBh one who has eaten

अशितवत् AV 9.6.38 - भुक्तवत् Āśuḡḡ,

Mn, Kathās one who has eaten

a meal भुक्त Kauś, Suśr, भुक्तवत्

Siddh one who has eaten before

भुक्तपूर्तिन् Pan 5.2.87, Sch one who

one who has eaten food other than

the prescribed diet प्रतिमुक्त Car

one who has eaten food reserved

for him प्रतिमुक्त Car one who has

eaten Sārniga birds शाङ्गि जग्ध (ई)

Pāṇ 2.2.36, Vārtt 1, Pat.

one who has not eaten I. अभुक्त

— अभुक्तन् MBh, Suse.

II अनाक्षित R .

the place where anybody has eaten

अक्षितम् Pāṇ 2. 3. 68, Kās a place

where anyone has eaten जग्धम्

Pāṇ 1. 4. 52, Vārtt 5, Pat the portion

of Havis eaten by the Brahman at a

sacrifice प्राक्षितम् TS, ŚBṛ, ŚṛS

proper to be eaten अक्षय्य Mn

the thing eaten भुक्तम् MBh well

eaten सुभुक्त Pāṇ 4.2.145, Sch —

सुखादित vs what is eaten भोज्य

Bhṛṣ, Maitellp, MBh, Yājñ, etc what

is eaten without further preparation

(as bread) आपक् L what may and

may not be eaten भक्ष्याभक्ष्यम् Mn

5.26 what may be eaten अक्षोय

(esp) what may be eaten without

mastication भोज्य Bhr̥, Maitr̥Up,

MBh, Yājñ, etc without being eaten

अपरिभोगम् Divyāṭ.

to be eaten I भक्ष्य mtn Mn, MBh, etc —

भोज्य mtn Bhr̥, Maitr̥Up, MBh, Yājñ, etc

— भक्षणीय mtn Pañcat — भक्षयितव्य mtn

MBh, Pañcat — आहार्य mtn — अक्षितव्य mtn

(imperf) MaitrS, ŚBh 1 - भोक्तव्य यक्ष्म, Kāu,

etc — स्वादितव्य म्त + it 4.5.0 — भोजनीय म्त

— प्राशितव्य म्त ŚBh, MBh — प्राशनीय म्त

— अदनीय म्त — आद्य म्त (आ) म्त AV 8.2.

19.

I II आश्व म्त TS — आस्वाद्य म्त — प्राश्व

म्त TBh, KātyŚh, R — सम्भोज्य म्त MBh

not to be eaten I II अभोज्य म्त

Gaut, etc - अनाहारि मfn. - असेव्य मfn.

anything to be eaten भोज्यम् MBh, R, etc

fit to be eaten अन्नव्य मfn Mn - अद्य

mn a meal is to be eaten भोक्तव्यम्

impers not to be eaten by अभक्ष्य मfn

(instr or gen Mn) proper to be eaten

अद्य मfn to be eaten by Brāhmanas

अन्नाद्य मfn अद्य to be eaten by

priests जह्माद्य मन् Br to be eaten

together समशनीय मन् Gobh having

eaten मुक्त्वा MBh — जग्ध्वा ind p AV 5.

18.10, TS 2, TBh 2, SBh 1, Mn, Yajñ,

MBh 1.8476, जग्ध्वाय Ved ind p RV 10.146.

5 having eaten before पूर्वभोजम्,

पश्चमुक्त्वा Pan 3.4.24.

to be eaten II भुज् pass भुज्यते Br, MBh,

etc.

II आमृश pass आमृश्यते Ragh 5.9.

to be eaten frequently भुज् intens

लोभुज्यते Var Br S being eaten भक्षणीय

mn Pañcat.

to cause to eat II भुज् caus भोजयति mc

भोजयते AV, etc — अश् caus आशयति Mn

भक्ष् — प्राश caus प्राशयति. Asu ५६, Mn,

Kathās.

I II अभ्यवह caus Daś — उपयुज् caus

उपयोजयति Mān १६ — सम्भुज् caus सम्भोजयति

यजिन्, MBh, Bhp.

to cause to eat food अवाद् VS 3.58

to cause (any animal) to eat चर caus

चारयति (acc) Bādar 2.2.5, Sch to caus

to be eaten by स्वाद् caus स्वाद्यति

(instr) Gant, Mn, Heat to cause any-

thing to be eaten by भक्ष् caus भक्षयति

(acc or instr) Pāṇ 1.4.52, Vāst 7,

Pat.

causing to eat II प्राशनम् Mn, Yājñ. ॥॥

भोजयितु

causing to eat adj II भोजयितु MW.

having caused to eat I भोजयितु Lcity

to be made to eat adj ।I भोजयितव्य

MBh, Mn, Kull — भोजनीय Mn, Märkp —

भोज्य MBh. Mn, Kull.

to desire to eat ।I स्वाद् desid चिरवाद्याति

MBh 7.205 (K.L.) Hyog 3.18.

desire of eating ।I विभक्षयिषा

Nyāyam: ~~the~~

।II अश्नय्या SBd, Aitd, etc —

जिघ्रिषा Kathas 61 - शब्द सुश्रु.

desiring to eat I चिखादिषु mfn MBh 10,

483, Hariv., 16004.

desirous of eating adj I विभक्षायिषु

MBh, Märkp.

II दास्यु AV.

desirous of eating food अन्नबुभुक्षु

mfn having teeth desirous of eating

निभक्षयिषुदंष्ट्रिन् VarBds.

to wish to eat I भुज् desid तुभुक्षति (once)

तुभुक्षते MBh, Bhp

II अश् desid अशिशिषति S̄Bh, chup —

द्यस् desid जिघत्सति AV 5.18.1 & 19.6,

6.140.1, S̄Bh 1.9.2.12, MBh 2.1485 —

जक्ष् u 2 जक्षति Bhp 2.10.17 — भक्ष् desid

निभक्षिषति ०३ निभक्षयिषति MBh, ĀpS̄h, Sch.

wish to eat II बुभुक्षा R Var, etc.

wishing to eat II बुभुक्षु mtn Mark P.

III विददइक्षु mtn Sis 10.9.

the eaves of a roof ^{1I} नीधम

Rājat.

ebb and flow 1 ॥ गायतन

Exhaust.

ebony १ ॥ अमरः L ० - अमरः ३

L - अफरी L - शिरकीन्दः L - अमरः

पत्रकः L.

black ebony आरु म L. a kind

a kind
of ebony १ ॥ अमरः अमरः ३

— काकतिन्दुः ३, काकतिन्दुः L —

काकतिन्दुः अमरः.

१ ॥ आरुः L ० - काकतिन्दुः म L —

काशजीतकः L — (commonly

Kupila कृतकः Bhpz — (Diospyros

tomentosa, कृतकः L — शाखः L

— जायसम Bhpz sl. जितद) —

yielding a species of tar.

जटुकः L a kind of ebony

tree कृषीतु m Bhpz, कारस्कर —

दीर्घपतनः Bhpz a kind of

ebony tree with poisonous.

fruit विषालिन्दु m Bhpr.

mountain ebony 1 II आति

मुक्तकः ? # — काञ्चनकः L,

काञ्चनारः Bhpr, Bālar, काञ्चनारकः

काञ्चनालः L — कानायुष्यः L.

eccentric adj. १ ॥ सेकवाह्य MW.

an eccentric circle प्रतिकृतम्

Gol. ? an eccentric orbit

प्रातिमण्डलम् Gol. ? a second

eccentric circle द्वाकप्रातिमण्डलम्

Gol.

eccentricity १ ॥ द्वाककेन्द्रम् Ganit.

Echinops Echinatum अ. र. म.

काण्डिका L ? .

Echinops Echinatus L.

उष्ट्रकाष्ठी L ? + ~~रक्तपुष्पी~~

1 II ~~रक्तपुष्पी~~ ? - रक्ता L -

लोहितपुष्पी L - नर्णपुष्पी L.

Echites caryophyllata 4.11.11

— विष्णुवर्मा W.

Echites Dichotoma आ स्फोटः L १

— आ स्फोटः L — न निमित्तम् MW

— विशल्यः L .

Echites Frutescens आरकड़ा L.

— प्रियवर्णि W — ओषु t L —

(a kind of climbing plant)

श्यामवर्णा L — सन्दिपा L अणायन.

the plant Echites scholaris

आनिका ? — अयुगच्छदः L

Echites scholaris विद्वाः L —

विषमच्छदः W — सुपर्णकः W the

tree Echites scholaris विन्याकः L

echo n II प्रतिध्वनि m Hco₂, प्रतिध्वानः Hit,

प्रतिध्वानम् L, प्रतिनादः Kād, प्रतिनिनदः Kir

— प्रतिस्वनः (also pl) Vco₂, BHP, प्रतिस्वरः

MBh, Ragh — प्रतिश्रुत्वा VS, ChUp,

प्रतिश्रुति t Sis.

I II अनुगर्जितम् Kum — अनुनादः —

अनुरसितम् Malatim, Uttarad — ग्रहणम्

W — ध्वनि m AV, etc — प्रतिरसितम्

Venāḥ, प्रतिशब्दः Pañcat, Kathās, Rājat, प्रतिशब्दः

m pl — प्रतिवचनम्, प्रतिवचस् n (also

with-उत्तर) W — प्रतिव्यूहः Hariv 3605

(Nīlak) — प्रतिशब्दः MBh, R, Ragh, etc,

(प्रतिशब्दः Kād, Hcar) — प्रतिश्रव mbn

Mahād — प्रतिश्रुत् ṭ Ragh —

प्रत्याह्वयः BhP — स्त्यानम्.

echo ub II ध्वन् ḍ । ध्वनति Kāu, etc —

प्रतिस् , प्रतिस्मति Cand — विलस् ,

विलसति .

existing in the echo श्रुत्वा mf (ई) n

S.B.2.

echoing n । I अनुरणम् Sāh.

the echoing sound of clouds

विलसन्मेघशब्दः Kathās. ~~has~~

1. KATHAS. 2. KATHAS. 3. KATHAS. 4. KATHAS. 5. KATHAS. 6. KATHAS. 7. KATHAS. 8. KATHAS. 9. KATHAS. 10. KATHAS.

echoing adj । I अनुनादिन् .

I II प्रतिनादित Hariv, R — प्रतिश्रुत R —

वद्धप्रतिश्रुत Ragh.

echoed adj I I प्रतिनादित Hariv, R.

eclipse vb. I ग्रह ल १. ~~गृह्णाति~~,
गृह्णाति, गृह्णीते Var Br S 5 — ग्रस

ल I ग्रसति, ग्रसते MBH 1. 1166, R,

etc.

I II उपग्रस P MBH 2. 2693 —

उपप्लु, उपप्लवति Kaus — धूमय

Nom धूमयति R — पीड ल 10 or

caus पीडयति (ep also पीडयते)

Dhātup 32. 11, Var — सम्पीड्,

सम्पीडयति.

(in astron.) to eclipse I

आकृष्टम् P Ā Var Bṛ S — उपपीड्

caus उपपीडयति R, Var Bṛ S —

निपीड् caus निपीडयति Var

(in astrol.) to eclipse II

प्रतिग्रह, प्रतिग्रहाति, प्रतिग्रहीते.

to eclipse partially लऽ ए

10 लोडयति Var B.S. 24.34

(in astron.) to eclipse the

greater part of a disk अभिलऽ,

अभिलाडयति Var B.S.

2 I अधरय Nam अधरयति.

2 II लोड् caus or ए 10 (Dhatup

33. 87, 121) लोड् यति R, Ragh,

Rājat - ह cl । हरत (less correctly

हरति) (Dhātup 22.2) Bālar.

eclipse न । I ग्रहणम् AP 1.11,

Yājñ 1.218, Var Br S, etc.

I II उपसर्जनम् (ये म् (आ) न)

Mn 4.105 - कुक्षिभेद - ग्रहः AV

19. 9.7 & 10, Var Br S - ग्रहपीडनम्

R 5.73.58, Mil 1.2.48 ग्रहपीडा

MārkaP 58 Devam — ग्रसः Suryas

— राहुः म — राहुग्रसनम् Kāv,

राहुग्रसः, राहुग्राहः — राहुग्रहणम् R

— राहुद्वेनिम् Apast — राहुपीडा MW

— राहुसंस्पृशः L — राहुसूलकम्

पुव्यंते — राहूपसर्गः Bcav — परिध्वंसः

— विमदन्कः MW — विमदनिम्

(विमदना) MBh.

bathing at the entrance of the

sun or the moon into an

eclipse सूर्यस्तान्नाम MW

commencement of an eclipse

प्रग्रहणः Var Br S, Sūryas the

day of eclipse राहुपर्वण n

MW eclipse (of a planet)

पीडा Var — पीडनम् Suiz

an eclipse (of a star) ३५२१०:

(gana गणसंज्ञादि Pāṇ. 7.3.53)

Comm. on Mn 4.105 an eclipse

of moon. ३५२१० Gobh an

eclipse of sun. ३५२१० Gobh

eclipse (of sun and moon,

caused by Rahu) ३५२१०: Sak

186 b, MBh, VarBṛ. S.

an eclipse of the moon | I

चन्द्रग्रहः Meat, चन्द्रग्रहणम्

चन्द्रोपरागः Matsya P.

| II परागः L — विद्युपरिध्वंसः

Śringār — शङ्खिग्रहः cat —

सोमग्रहः Var B & S — सोमग्रहणम्

Cat.

an eclipse of the moon on a

Monday पूडासाणि m Meat 1.

3, Gar P. P.

an eclipse of the sun I

सूर्यग्रहः Tithyād — अंकग्रहः

Var B. S — रविग्रहः, रविग्रहणम्

Cat.

II परागः L — परिग्रहः L —

मिहिरापद I Meat.

an eclipse of the sun on a

Sunday सुनिवृत्ति m. Heat 1.3,

Gas P ejecting (one of the ten

ways in which an eclipse is

supposed to end) संछदनम्

Var Br.S the end of an eclipse

प्रमोक्षणम् Var — मोक्षः (life - f

आ) Sūryas, Var Br.S having

eyes which eclipse the lotus

आक्षिप्तपदोऽनेन mfn - a kind

of eclipse आनन्दः Var Br S

a kind of partial eclipse of

the moon ग्रसनम् Var Br S 5.

43 & 46 a kind of partial

eclipse of the sun ग्रसनम्

Var Br S 5. 43 & 46 the moon

in eclipse औपग्रहिकः L,

औपग्रहिकः W one of the 10 ways

in which an eclipse is

supposed to end ग्रहण-VarBis

5 one of the ways in which

an eclipse ends ग्रहः (in

astron.) partial eclipse

ताडनम् VarBis 24.34 seizure

i. e. eclipse (of sun) मर्कः

RV 10. 27. 20 a solar eclipse

सूर्यग्रहणम् Var B₂S, Inscr

the sun in eclipse

औपग्रस्तिकः L, औपग्रहिकः W

the time from the apparent

conjunction to the end of an

eclipse विमदधिम W to be

about to eclipse ग्रह desid

जिघृक्षति, जिघृक्षते R 7.35.31

— धूपम Nom धूपयति Var, R

to free a planet from

eclipse ग्रस्तामिमुच Sūryas

a total eclipse सम्मीलनम्

Sūryas — विमर्दः Sūryas,

Var Bz S under an eclipse

अधस्तात् मधु Kād the

obscuration of the moon

in eclipses, attributed to

Rāhu तमसः n (also m L)

R, Var Br S 5.44, Var Br

2, Var Yogay, Sūryas, तमः

(Pāṇ 7.3.34, Kāś) L, Sch

one of the ten kinds of

eclipses, आध्रान् (in astron.)

Var Br. S.

eclipsing 2 I प्रत्यादेशः Das.

2 II निहूयः Kāryād.

the act of eclipsing ग्रहः

Var Br. S. 5.

clipser 1 I ग्रस्तः Hariv 12465.

one who eclipses ग्रहणः

mf (इन्हा) n Sūryas 4.6.

eclipsed adj I I ग्रहण MBh 3.

2667, R, etc — ग्रहणगत Var BzS

15.31 — उपरतु MBh, Mn 4.37

— उपरतु R, Var BzS, etc —

उपरागवल Sis.

I II (in eclipsed astrol.) उपग्रह

Var BzS. +

उपलब्ध R, BHP, Mn, Ragh, etc —

ध्वंस्त Var — पीडित Var — राहुगत

Var BHS — राहुगत — निध्वंस्त

Suryas — सतमरुत Var BHS —

सम्पीडित Var BHS — सराहु BHP.

eclipsed (as the moon) I

संग्रह R.

I II समभिपुत R — सोमपुव L.

eclipsed (as the sun) सोपुयुत

L an eclipsed globe (sun

or moon) सूर्याः Sūryas (in

astron.) the liberation of an

eclipsed planet मोक्षः (ifc

f 3π) Sūryas, Var Bz.S the

quantity eclipsed सूर्याः

Sūryas still eclipsed अज्युत

Vishnus.

2 I अधरीकृत śāk — लिरस्कृत W.

liable to be eclipsed

राहुगम्य L.

आचार्य

great ecstasy / ॥ महोन्मत्तः W

a particular state of ecsta-

sy निव्यपत्ति f cat — मूर्धगितम्

Sirvyān — with Yogins / ✕...

परिचयावस्था cat an ecstatic

person मुनि in RV, AV, Bṛ

ecstatic state असंश्लिप्तम्

Sirvyān.

edge | I पर्यन्तः — प्रांतः, प्रांतम् (यः

t आ) MBh, Kāv, etc — पाणि

t (in most meanings and ye

t also ३) MBh, Kāv, etc —

उपान्तम् TS 6, Ragh, Pañcat,

Kir, etc.

| II अनीकः, अनीकम् — उपान्तभागः

Kum — द्वारः L — पादिका L —

पार्श्वः (once पार्श्वम् ये त आ)

Sr GRS — शृङ्गि त RV, AV, GRS

केरवा Kam, Var BRS — वत्समन् त

Swiss.

along the edge (of anything)

प्रान्तातः L along the edge of

sacrificial ground अनुवेद्यन्तम्

SBr any edge नेत्रि त RV, etc

being like the edge of a sword

आसिधार mfn Kathās an

edge (esp of the Vēdi) सति

† RV, ŚB, ŚsS ending in

an edge उन्नेति mfn Kād.

the edge of a garment । I

पटिप्लवः Mālatīm, पटिप्लवः

MBh, Hariv, Ratnāv — पटी

Bālar, Hear.

+ II वास्तुका (only L).

edge of a hill Σ_{an}^5 , $\Sigma_{an}^5 H$ (L)

MBH 12. 8291, R. 7. 5. 24, BhP

8. 10, Bhatt 1. 8 the edge of

a leaf पत्रधार Sak the edge

of a mountain धार L the

edge of a roof शिखर f (once

m.) V P the edge of a semi-

circular arrow-head आरिख

L.

edge of a sword I आशि I SBz,

Katy Sz.

I II आशि I L - आशि - -

शिरः, शिरःम् MBh, Kāv, etc.

the edge of a thatched roof

वर्तिका: , वर्तिकाय W the edge of

a winnowing basket मुलायम

the edge of an axe मुरवम

(मुरव: ग अध-चादि , ये , ह आ ,

इ) Kāv the edge (of the

horizon) मूलम (or मूल: ग

अध-चादि , ये ह आ or इ)

Megh the edge of the frontal

protuberance of an elephant

शङ्खुकः L having a harsh

edge: रत्नधार mfn सुख

'having a poisoned edge'

धाराविधः Scimitar having a

sharp edge in every direction

सर्वतो धार mfn MBh having

an edge धारावत् mfn Kām

'having an edge' (of braid)

पूर्वम mfn (only in उपाहारम-

पूर्वम) TS having an elevated

edge ऊर्ध्वसानु mfn Āp Śr

a proximity to the edge.

उपान्ताम् relating to the edge

of a sword आसिधार mfn.

Kathās raising above the edge

समुदन्त मृग Maitr S, Br, Śr S

sharp edge द्वारा RV, ŚBr, MBh,

Kāw, etc the sharp edge of a

sword. कोणः W to become on

edge (like the teeth) ह्य cl

4 ह्ययाति (ep also ह्ययते)

MBh, BhP to the edge (of a

mountain) आमेरवत्स Kum 1.5

to the water's edge ३५०१०११५

MBH a very sharp edge

आ - आश T 'water's edge'

जलप्रान्तः L whose edge is

as hard as a diamond

वज्रधार mfu having a hundred

edges (said of the thunder bolt)

इलाशि mfu RV having a

hundred (i. e. numerous)

edges शतधार म् (आ) न RV

'having oblique edges'

तिमधार म्

edging I II पयसिः ऽB२.

the edging of a garment

प्रधारः ऽB२.

edged I धारावत् Kām.

I II पूर्वसं mfn (only in उपाधार्य-

पूर्वसं) T.S.

broad-edged उपाधार mfn

Bhp edged (as a tool) त्रिवि

mfn W edged (as an instru-

ment) त्रिवि mfn W 'hundred

edged' उपाधार: Vās —

उपाधारकः L 'many edged'

बहुधारम् L six edged षड्धार

mfn L 'three edged' त्रिधारकः

L two-edged उभयतोधार mfn

BHP — उभयतःक्षू TS very

sharp-edged सुतेजस mfn

AV.

edible — 1 I स्वाद्यम् MBh 2.98.

Pañcat 1, Bharts — स्वादनीय Lalit,

Divyār — मृदायितव्य MBh, Pañcat

॥ आद्य १ (आ) AV 8-2.19.

anything edible प्राणिनाम् W

edible matter भक्ष्यवरु न MW

a kind of edible plant

पुत्रकः MBh a particular

edible substance made

with rice and mustard

and said to possess stoma-

chic properties सिउडाकी - L

सिउडाकी.

edifice 1 ॥ कीर्ति Insar — निवासस्थान

Mṛicch 3-23.

back of an edifice शौमः,

शौमम् w a large edifice

नृपाय्यम् RV Superintendent

of the construction of an

edifice नावकर्मिक mfn Buddh.

an editor of Vedic texts 11

समस्तान् मन्त्रान् सम्पादयति.

educate vb 1 ॥ विनी, विनयते MBh, R,

etc.

educating 1 ॥ वर्धनी Kathas.

education 1 ॥ विनयः MBh, R, etc.

विनय-भा २. ३ — संस्कृतः (५. ४. ३)

R, Ragh. a.

according to the degree of

education सभावन्यति sah a

particular part of Brahman's

education १. मग्गः Divyā

educator १. ॥ तर्कमयम् ॥ ४०

athās.

educated adj १. ॥ तन्मयम् W.

१. ॥ कृतज्ञः Cāh - विनीत Mb, MBh, etc -

शिष्टः Br.

CHITR

any educated person तन्मयः W

educated in appearance

मे० संपादित } (आ०) kathas the

state of being well educated

आमिरपना bad well educated

सुसंपादित Hit pl. - अभिवर्तित

Ret.

to be educated विनेय लह, सुस

rad. ea.

easy to be educated लुक्नेस

Lalit.

effect | vb | I सम्पद् caus सम्पादयति (rarely

सम्पादयते) MBh, Kāv, etc — साथ् caus साथयति

Gz Sās, Mn, MBh, etc — दृष्ट् caus दृष्टयति (Pāṇ

6.4.92 exceptionally दृष्टयते Rājāt 4.543)

Mṛicch, VarBr, Pañcat, etc — विधा, विदधाति,

विधत्ते Mn, MBh, etc.

1 II

अङ्कुरय Nom अङ्कुरयति Subh — अभिकृ AV 3.9.1

— अशून्यं कृ — आतन् Hariv 4635 — आतन्

Hariv 4635, Bhp, etc — आधा, आदधाति, आधत्ते

Ragh, Mālav, Rājāt, etc — आपद् caus MBh,

Sniz, Ragh, etc — आबन्ध्, आबध्नाति A —

आभृ — आभरति RV, AV, VS, ŚBz, etc — आरुह् caus

आरोहयति, आरोपयति Kathās, Prab, MarkP —

आसद् caus आसादयति Bhp — उज्जागृ caus

उज्जागरयति kāvyād — उचु, उत्तवीति (RV 10.59.1)

— उत्पद् caus उत्पादयति (rarely ≠ उत्पादयते) —

उदञ्च्, उदचति (Ved) and उदञ्चति Prasanna —

उदीर् caus उदीरयति RV 1.48.2.10.39.2 TS, Świs

उपजन् caus उपजनयति Tāṇdya Br, Prab,

Mālar, Sarvad — उपपद् caus उपपादयति

Lāty, MBh, Megh, etc — उपरन्च् caus उपरचयति

kād — उपसृज्, उपसृजति, उपसृजते BhP 4.19.19

— कृ ८ 2 PĀ, ८ 1 PĀ, ८ 5 PĀ, ८ 8 PĀ,

RV, etc — कृप् ८ 1 कल्पते (with dat) VS, ŚBr 14,

AitBr, Mn, etc — कृप् ८ 1 कल्पते Bhp 3.7.25,

Bhatt — धरनां नी — चर् ८ 1 चरति, rarely

चरते RV, AV, etc — दिश् ८ 3 दिदोष्टि Kir 1.18,

धा Ā RV, Br, śvet Up, etc — प्रकृ, प्रकरोति,

प्रकुरुते, प्रकृणोति, प्रकृणुते RV, etc — प्रतन्, प्रतनोति,

प्रतनुते MBh, Kāv, Rājāt — प्रतिपद् caus

प्रतिपादयति MBh, R, etc — प्रयम्, प्रयच्छति, प्रयच्छते

RV, etc — प्रयुज्, प्रयुज्ते (rarely प्रयुनक्ति) Kum,

BhP, Sarvad — प्रवणय Nom प्रवणयति Dharmas'

प्रोत्पाद् caus प्रोत्पादयति MBh — बन्ध् ८ १,

बध्नाति (rarely बध्नीते ८ 1 बन्धति, बन्धते MBh,

८ 4 बध्यति Hariv MBh, Kāv, etc — रच् ८ 10

(Dhātup 35.12) रचयति R, Var, etc — वह् ८ 1

वहति, वहते BhP — वितन्, वितनोति, वितनुते Sāh

— विन्, वितरति, वितिरति Kāv, Rājāt, BhP —

विद् ८ 6 विन्दति, विन्दते RV, ŚBh — संतन्,

संतनोति TS, MundUp — समातन्, समातनोति,

समातनुते MBh — समाधा, समादधाति, समाधत्ते

Hariv — समुत्पद् caus समुत्पादयति MBh, R, Pw

— समीर् RV — सम्प्रकृ, सम्प्रकरोति, सम्प्रकुरुते R —

सम्प्राप्, सम्प्राप्नोति SBh, etc — सम्भू caus

सम्भावयति AitBh, MBh, etc — सिध caus

साधयति MW — सूत्र cl 10 (Shvetup # 35.54)

सूत्रयति (accord to Gr. also) सूत्रयते, सूत्रापयति

Bālar, Rājat, Kathās — सूद् caus or cl 10

सूदयति, सूदयते RV.

to effect expenditure प्रवृत् (with व्ययकर्म)

to effect to-gether सम्प्रकृ, सम्प्रकरोति,

सम्प्रकुरुते car try to effect शिक्ष cl 1.

शिक्षति (in latter language oftener

Ā) TS, AV.

effect n 1I कार्यम् MBh, Sāṃkhyak, Vedāntas —

फलम् (५८ f आ or ई) kātṛśr, MBh, kāṇ, etc.

1 ॥ कर्मन् n Mn 12.98 Śrī — धामन् m RV,

MBh, kāṇ, Pwz — नैमित्तिकम् — लक्षणम् Pāṇ 1.

1.62, etc — विपाकः Yājñ, MBh, etc — (fig.)

शुद्धम् chup — शेष.

the being an effect कार्यता kaps,

कार्यत्वम् Bhp, Vedāntas Sāh characteri-

zed by an effect (sometimes applied

14673

in logic to a postisiori reasoning)

शेषवत् mfn Nyāyas connection of

effect with cause अनुषङ्गः the doctrine

of the actual existence of an effect

(in its cause) सत्कार्यवादः Bādar, Sch,

सत्कार्यसिद्धातः Kap effect of the a second

ary sacrificial act अङ्गानुपूर्वम् L the

effect of a spell मन्त्रसिद्धिः १ Kathās

14674

effect (of poison) वेगः Yājñ, kāv, etc the
poison (shown by
effect of / poisonous bodily changes)

विषवेगः Mālar the effects of poison
(shown by various bodily effects)

विषवेगः Mālar (in gram) the effect of
the prefix pra upon roots प्रकर्षः W the

effect of the unguent for the feet

पादलेपासिद्धि ४ and the effect of

virtuous actions in a former life

पुण्ययोगः W effect suited to the

season कालधर्मः effect suited to the

time कालधर्मः having a 'cooling

effect शीतवीर्यं mfn Haris having a

strong effect (Soma) तीव्रान्तं mfn Ait Br

2.20 mutual effect of one upon

another अन्योऽन्यवृत्तिं m no further

14676

effect of precept अप्रवृत्ति t kātysś

(regarded as) not having taken effect

(as a rule or operation taught in

grammar) असिद्ध mfn Pāṇ not produ-

cing an immediate effect असंनिपातिन्

mfn Āpy one who (like a Naiyayika)

holds that an effect is non-existent

in its cause before production असत्कार्य

14677

कारिन् m producing an effect

सिद्धिकारक mfn MärkP the relation

of an effect कार्यता Kaps, कार्यत्वम्

BhP, Vedāntas, Sāh the right effect

संवृत्ति f Car the state of an effect

कार्यता Kaps, कार्यत्वम् BhP, Vedāntas, Sāh

(anything that has begun to take

effect (as a spell प्रबुद्ध mfn cat

to begin to take effect बोधं प्रया

to have an intense effect (as venom)

आतिप्रवृत् to have effect क्रम

cl 1 A (Pāṇ 1.3.38) MBh, R, Bhatt

to have no effect विप्रणश, विप्रणश्याते,

विप्रणशति MBh to take effect upon

लृग् cl 1 (Dhātup 19.24) लगति (लभ्यति Nir

4.10) (loc), Si.

*inserted
from
Chinese Mea*

effects सामग्री Rājat, Kathās, Sarvad,

सामग्र्यम् MBh, Hariv, etc. (~~in rhet~~)

(in rhet.) description of effects the

causes of which are left to be

conjectured विभावना Vām, kāvyād, etc

effects (esp. left at death) ऋक्श म्फ

Mn 9.132.144, etc, Yājñ 2.117, Śak, etc,

ऋक्श L having different effects

14680

(as perbs) नानावीर्य mfn AV, Br a heap

of effects अर्जुनच: MBh 3.15307 having

no effects रिक्तभाण्डम् W the rhetorical

figure of description of the effects the

causes of which are left to be con-

jectured विभावनालंकार: MW a work

describing the effects (of celestial

phenomena on the destiny of men

फलग्रन्थः Var Br.S., Sch.

effecting 1 I निष्पादनम् L — सम्पादनम् kāv,

Pañcat, Kathās — धरनम्, धरना dhurtās

1.7, Kathās 123.140, HYog 3.102.

1 II आधानम् MBh, Ragh, Megh, etc — आपादनम्

Siddh — आराधनम् śak — उपपत्ति १ MBh,

BhP, Bhag, Ragh, etc — उपपादः — उपपादनम्

MBh — कृत्वा comm. on MBh — प्रतिपत्ति १

kām — प्रातिपादनम् W — समासादनम् W —

समुत्पादनम् W — सम्प्रतिपत्ति ः W.

the act of effect 1 II करणम् (very

often युः) ऽBr, MBh, etc — भावना Nir, Sah,

Bhp — सम्प्रसाधनम् W the effecting

anything well सात्कर्यम् kap, sch

effecting any result फलसाधनम् kas

on Pān. effecting one's object by means

of wealth द्रव्यात्मकायसिद्धि ३ MW effect-

ing what has to be done साध्यसाधनम्

W.

effector 1 II योजकः.

one who effects कर्तृ म्भु RV, AV, etc,

MBh, Mn, etc, कर्तृक म्भु प्रवर्तितु m MBh.

effecting adj 1 I कर्तिन् Yājñ, MBh, etc

(mostly yc, ŚBr, Mn, etc) — सम्पादक Vās,

सम्पादनम् kāv, Pañcat, Kathās, सम्पादिन् Yājñ,

Kathās, Sāy — आपादक — प्रयोजक t (इका)

MBh, Rājat, Sarvad — निर्वहक t (इका) (यु)

Sāh, Sāy दायक t (इका) MBh, Hariv, Sās,

etc, दायिन् (यु) chUp, Mn, MBh, Bhast —

प्रद t (आ) — संजनन t (ई) (comp) MBh,

kāv, etc — हेतुक t (ई) (only यु) R, Sniz,

Hit — कृत् only यु (Pāṇ 6.1.182) — द t (आ)

पुं (Pāṇ 3.2.3) Mn, MBh, etc.

1 ॥ आधायक त (इका) (Pāṇ 3.3.10) पुं Sāh,

आधायिन् पुं Rajat — उदार त (आ and ई

[gana बह्नादि Pāṇ 4.1.45]) RV 10.45.5 —

उपपादक Sāh, उपपादन — करण त (ई) (esp. पुं)

R, etc — करिन् kās on Pāṇ 2.3.70 — कलन

त (आ) पुं Bhartṛ — कृत्वन् त (वरी) (पुं)

Lāṭy — चक्रि (Pāṇ 3.2.171, Varṭt 3) (with

14686

acc) RV — चक्रु Un 1.23 — जानिकर्तृ Naish 5.63

(t जानिकर्त्री, जानिकर्त्री) — निष्ठ (dat) Balas

5.51 — परिप्रेरक savy — पूरण t (ई) kṛtyās,

samk, Hariv — प्रतिपादक t (ई) W —

प्रपन्न W — प्रवर्तक t (इका) MBh, kāv, etc —

प्रसाधन t (ई) RV — वान्धिन् — भावक (comp)

MBh — भावन t (ई) MBh, kāv, Bhp — २

Siḥ — वह t (आ) (पुं) — वाहिन् Hariv,

kathās, BHP -- विदायिन् śātr -- संशित W --

समावह Śūtr -- सम्प्रदायिन् Var Br S -- सर्वक

Sarvad -- सह ढ (आ) Śiś.

not effecting 1 I अप्रयोजकं ढ (इका).

चा
desirous of effecting सिद्धाधायिषु

Āpast, Bandh, BHP सिद्धाधायिषु effect-

ing a free course लोकसनि vs, Vait

लोकस्पृत् TS (ज. लोकस्पृत् MaitrUp) L (comm.

पृथिवीलोकस्य स्मर्ता) effecting all things

सर्वयन्त्रसाधिन् effecting any one's

welfare भावन ‡ (ई) (gen or comp)

MBh, R, etc effecting anything

desired for इष्टसंपादिन् kathas effect-

ing anything wished for इष्टसं-

म्पादिन् kathas effecting both उभयंकर

RV 8.1.2 effecting by magic साधक

ॐ (इका) Pañcat, Rājat effecting

everything सर्वार्थसाधक ॐ (इका) MBh,

kathās, etc effecting four things

चतुष्कारिन् Nār 1.8 & 14 effecting

great wealth उरुचक्रि RV 2.26.4.5.

67.4.8.18.5 effecting much बहुकार

VS effecting one एककार ॐ (ई) Pan

3.2.2 effecting the birth of जन्मक

ifc Laghu 3.8, जन्मद ifc Laghu

3.10, जन्तुप्रद Var BzS.

effective adj 1 I निष्पादक t (इका) sah —

सिद्धिकारक MārkP — साधक t (इका) MBh, kāv,

etc — प्रयोजक t (इका) sah.

1 II उत्पादक Mn, Hit, kathās — पार्य R —

पूर्तिन् W — प्रतिपादक t (इका) MW — विभु

०२ (Ved) विभु t (ऊ ०२ वी) RV, etc — वृत्त —

व्यापारवत् L — शम्भु तु (आ) RV, AV, VS, B_h, Kān's,

शम्भु तु (आ) RV, AV, ŚB₂ — शिमीवत् RV —

संततुत्र RV — सकर्मक B_hP — साधन तु (ई or आ)

MB_h, Kān, etc — साधु तु (वी) RV, Kām — सिद्ध

cān, Rājāt, Vet.

all-effective as a remedy against

सार्वकामिक (gen) Car always effect-

-ive सत्राकर RV anything not effect-

ive of an object असाधनम् Kap

effective at the distance of a yojana

योजनभाज् AV, Paris effective every

where विश्वतोनीय MantraB effect-

ive far and wide सप्रथस् RV, VS

effective for the accomplishment

of the aim in view अर्थार्थ Gobh

effective of any work कार्यसाधक

14693

W effective of one's own object

स्वार्थसाधक cām, Bhp, Nir I effective

(only) when touched प्राप्यकारिन्

Nyāyas, Sch an effective prayer

ज्ञः
साधुमन्त्रः kām effective towards

the upper part ऊर्ध्वभाग, ऊर्ध्वभागिक

Car effective upwards ऊर्ध्वभाक्तिक

Car exceedingly effective उदोजस

RV 5.54.3.10.97.7 having effective

prayers साधदिरि RV most effective

साधकृतम् Kap, Samk most effective

वीर्यतम Bhr — (as a sacrifice) साधिस्र

RV the most effective word of a

magic formula शक्ति f Up, Pañcar

the most effective word of a

sacred text f Up, Pañcar one

who has effective energy वृत्तोजस

Mn 1-6.

to be effective 1 II प्रयत् , प्रयतते

(esp. also प्रयत्नति TB₂) — तभं cl 1

(Shātip 33.6) तभते (with अन्तरम्)

— सम्भू , सम्भवति, सम्भवते SB₂.

to be effective for (esp. said of the

Upavesha) उपविष्ट , उपविष्टि SB₂ 12

1.3, TBr 3.3.11.1 to make effective

अवितथीकृ.

effectiveness 1 II संनिवन्धः W — सात्कर्यम्

Kap, Sch.

effectiveness (of a remedy) शक्तिः †

śāringS.

effectless ^{adj} 1 II अरस † (आ) RV 1.191.16,

AV.

to make effectless अतिपत् caus

अतिपातयति.

effectual adj 1 II अव्यर्थ — सप्त † (आ)

RV, etc.

effected adj 1 I निष्पादित Pur, Vet —

निष्पन्न Kathās, Rājāt, Hit, etc — सम्पन्न-

AV, etc.

1 II अनुराद्ध — अनुष्ठित — आक्षिप्त Kathās,

Comment. on Bād — आनंद — आराधित —

आहित MBh — उद्घोर्ण Git 1-36 — उत्पादित —

उपपन्न MBh, Yājñ, Ragh, etc — उपपादित —

उपोढ Rājāt, Śas, etc — उपसंसृष्ट Bhp —

उपाहित Bhastā, Git — कारित युं Mn, MBh,

etc — कृप्त Bhp, etc — प्रतिपादित MBh, R —

विचोष्टित Hit — विस्मारित W — सम्भृत ŚBh,

kālid, Śn̄śr — सिद्ध MBh, Ragh — सिद्धसाध्य

W.

as effected यथासिद्ध MW anything

effected by magical diagrams यन्त्र-

चोदितम् Kathās.

effected by 1 I हेतु (५८) — हेतुक १ (ई)

(only ५८) MBh, VarBhS — चरित (in

Comp) Pañcat, etc effected by any

cause अर्थाशिक्षा Sāmk effected by

birth जन्मकृत kad 6.1860 (v.l. for

आजन्मकृत) effected by one's self

स्वयंकृत त (आ) TBr, etc effected by time

कालसम्पन्न — कालकारित effected in

time कालकारित effected otherwise

अन्यथासिद्ध gradually effected

अनुसिद्ध BHP one whose object is

completely effected सुसिद्धाश्च MAh

spontaneously effected स्वसिद्ध BWP

that which is effected सत्कार्य L.

to be effected adj 1I निष्पादनीय Hcat,

निष्पादितव्य MW, निष्पाद्य sah — सम्पादनीय

† (आ) Hit, kull — निर्वर्त Basar, Rājat,

Samk — साध्य Mn, MBh, etc.

1 II अनुष्ठेय — उपपाद्य — उपस्थाप्य Comm.

on Pam 2-3-65 — आधेयम् — करणीय MBh.

R, etc -- भावनीय Nilak -- भाव्य kum,

BHP -- विनिवपाय Mark P -- विसृज्य BHP

what has effected what was

to be done सिद्धसाध्य W who has

effected what was to be done

सिद्धसाध्य W who has not effected

his aim असिद्धार्थ R 3.55.20, BHP

without having effected one's

object व्यर्थम् Kāv, Pañcat not to be

effected असाध्य Yājñ 2.196, Hariv,

etc to be effected by spells

मन्त्रसाध्य Pañcat to be effected

with ease त्रिंशसाध्य Kathās.

11 निष्पद्, निष्पद्यते Mn, MBh, etc — सिद्ध

cl 4 (Shvetup 26. 83) सिद्ध्यति (cp. also

सिद्ध्यते) RV, etc.

1 II आराध् pass आराध्यते Das — निर्वृत् ,

निर्वर्तते Mn, MBh, kās, etc — प्रसिध्, प्रसिध्यति

(rarely) प्रसिध्यते Mn, MBh, etc.

being effected ^{adj} 1 I निष्पत्ति Hariv, R, Var.

1 II विसृज्य Bhp — साध्य kās.

the state of being effected 1 II

कृतत्वम् kātṛ is, Jaim 3.4.40 — आभिसिद्धि

f AgP.

desires of effecting 1I सिषाधायिषु

mfn Āpast, Bandh, BhP, सिसाधायिषु.

